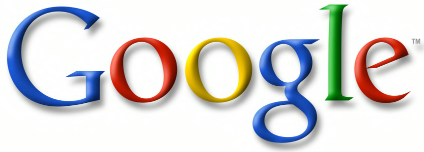
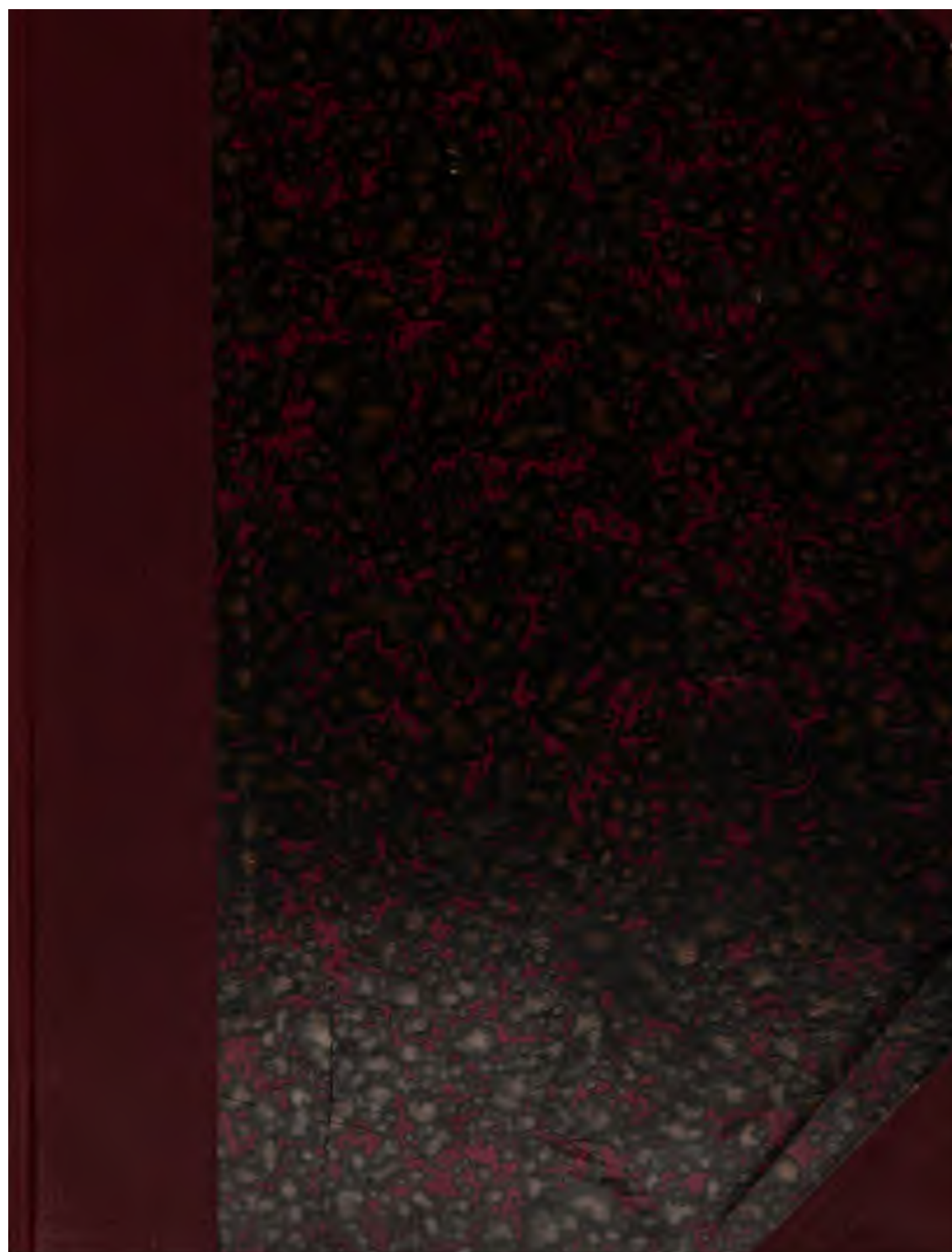

Professor
herr dr. A. Freudenthal
med utmärkt högaktning
af förf.

FORNNORDISK METRIK

AF

ERIK BRATE

Tacksaml. mottagen d. 20/v 189

A. O. Freudenthal

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG
1898

Pris 1 kr. 50 öre.

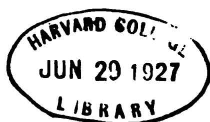
FORNNORDISK METRIK

AF

ERIK BRATE

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG
1898

STOCKHOLM 1898
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

FÖRORD.

Detta arbete utgör en omarbetning af min skrift: Fornnordisk metrik, Uppsala 1884, R. Almqvist & J. Wiksell, hvilken omarbetning blifvit nödvändig genom de många arbeten i forngermansk metrik, som sedan dess utkommit, se § 5. Äfven denna omarbetning afser blott att utgöra en lärobok till de studerandes tjänst.

Prof. A. Noreen i Uppsala, på hvars uppmaning första upplagan af arbetet utarbetades och som följde dess fortgång med vänligt deltagande, har äfven vid denna omarbetning benäget meddelat åtskilliga litteraturhänvisningar och gifvit mången nyttig vink, för hvilken vänskapsfulla hjälp det är mig en kär plikt att hembära min tacksägelse.

Kungl. Maj:t har genom nåd. brefvet af den 31 dec. 1895 behagat från anslaget till lärda verks utgifvande bevilja ett understöd för arbetets tryckning. Att arbetet dock icke förr kunnat utkomma, beror på att det ursprungliga manuskriptet genom en olycklig tillfällighet gick förloradt.

Stockholm den 26 mars 1898.

Erik Brate.

INNEHÅLL.

Fornnordisk metrik.

Kap. I. Inledning.

§ 1. Alla germanska stammar antagas ursprungligen hafva haft ett gemensamt versmått, den orimmade allitterationsversen, från hvilket de former hafva utvecklat sig, som de germanska fornspråkens äldsta bevarade urkunder uppvisa.

§ 2. Allitterationspoesi finnes icke bevarad från alla germanska fornspråk. På fornhögtyska finnas blott obetydliga rester, Hildebrandslied, 700-talet, och Muspilli, början af 800-talet, på fornsachsiska den omfångsrika dikten Heliand, måhända författad mellan 825 och 835; på fornengelska företer däremot allitterationspoesien en rik blomstring, hvars viktigaste alster är hjältedikten Beowulf, som skildrar danska och svenska hjältar från 500-talet men i sin nuvarande form tillhör början af 900-talet. I den skandinaviska norden hafva isländingar och norrmän efterlämnat en rikhaltig allitterationspoesi, medan däremot metriska runinskrifter och lagställen äro de enda återstoderna af fornsvensk och forndansk allitterationspoesi. På öfriga germanska fornspråk finnes ingen allitterationspoesi

kvar. Den germanska fornpoesien är öfvervägande episk.

§ 3. Den germanska episka poesien har antagligen föredragits som recitativ, icke som sång. Att den nordiska fornpoesien föredragits som recitativ, visar bruket af isl. *kveða* i betydelsen »föredraga» och af *-kviða* och *-māl* som namn på dikter.

§ 4. Det är den äldre fornnordiska poesien, för hvars byggnad denna metrik skall redogöra. I denna framträder en utpräglad skiljaktighet mellan den enklare folkliga diktningen, som kallas eddadiktningen efter eddasångerna, de viktigaste alstren af denna diktart, och å andra sidan skaldediktningen, de ofta ända till förkonstling konstfulla alstren af skalder vid konungars och jarlars hof. Eddadiktningen utgör den nordiska fortsättningen af det samgermanska versmåttet, skaldediktningen är en särskild nordisk utvecklingsform. I själfva verket är sålunda eddadiktningens metriska form äldre, men redan i den äldsta bevarade fornnordiska poesien uppträda båda slagen jämsides.

Eddadiktningen och skaldediktningen visa hufvudsakligen följande viktiga olikheter i metriskt och språkligt afseende:

a) Eddadikternas verser förekomma i allmänhet äfven i den västgermanska fornpoesien; skaldediktningen utgöres till större delen af versformer, egendomliga för norden. Sänkningsbildningens frihet inskränkes i skaldediktningen.

b) Eddadikterna hafva som regelmässigt rim blott allitterationen; i skaldediktningen förekommer oftast därjämte antingen assonans eller slutrim, och för allitterationens och de öfriga rimmens ställning iakttagas i skaldediktningen stränga regler.

c) Eddadikterna hafva ett fåtal enklare strofformer, hufvudsakligen utgörande en strofisk anordning af den äldre rapsodiska diktformen; skaldediktningen använder ett flertal strofformer, lydande olika föreskrifter rörande längd, versbyggnad och rim.

d) Skaldedikterna äro ofta konstfullt indelade genom stäfvet, hvilket blott som ett enstaka undantag förekommer i en eddadikt.

e) Eddadikternas enkla poetiska framställning har i skaldediktningen ofta öfvergått till en långt drifven förkonstling. De poetiska omskrifningarna, isl. *kenningar*, förekomma sparsamt i eddadikterna, äro enkla eller tvåledade; i skaldediktningen brukas de ofta, äro stundom långsökta och bestå ofta af flera leder. (Hätt. 2: þat er kenning at kalla *fleinbrak* orrostona, en þat er tvīkent at kalla *fleinbraksfūr* sverðet, en þā er reket, ef lengra er.) I skaldediktningen undergår ofta ordföljden våldsamma ändringar, och framställningens klarhet fördunklas af parentetiska inskott, isl. *stāl*.

Vid slutet af 1300-talet uppkommer en ny diktform med slutrim, som kallas rimor, isl. *rīmur*. Byggnaden af denna yngre fornnordiska poesi har föga gemensamt med den äldre, och för densamma skall här blott i kap. om strofen en kort redogörelse lämnas.

§ 5. Källan för vår kunskap om den fornnordiska metriken är för eddadiktningen uteslutande undersökning af dikterna själfva, för skaldedikterna finnas därjämte en del metriska arbeten från forntiden, s. k. *hāttaluklar*. Den äldsta, blott delvis bevarade, är *Hāttalykell* af *Rǫgnvaldr kali*, jarl på Orkneyöarna († 1158), hvilket arbete diktades omkring 1142 (1145) under medverkan af isländingen *Hallr Þōrarinsson*.

Vida rikhaltigare är *Hāttatal* (här betecknadt: Hätt.) af *Snorre Sturluson* († 1241), diktadt mellan 1221 och 1223. Dikten är till innehållet ett lofkväde öfver den norske *Skūle jarl* och exemplifierar i 102 strofer skaldediktningens metriska och språkliga egendomligheter. Andra hattaluklar af mindre vikt anföras af Möbius Hāttatal I, 34 och af Sievers Altgermanische Metrik, s. 53, not 5.

§ 6. Till våra dagars arbeten i fornnordisk metrik höra på grund af den fornnordiska poesiens släktskap med de öfriga germanska folkens forndiktning alla de arbeten, som behandla den samgermanska versens byggnad. Äldre forskare på den forngermanska metrikens område äro Lachmann, Schmeller och Wackernagel. På senaste tiden har E. Sievers i flera arbeten företagit omfattande metriska undersökningar, hvilkas resultat är den s. k. femtypteorien, och de samtida forskarne i forngermansk metrik äro antingen anhängare af eller motståndare till Sievers' åsikter. Mellan Sievers och hans motståndare förefinnes följande principiella motsats. Sievers vill nöja sig med att klassificera de i versen förekommande naturliga betoningsformerna utan att uttala sig om vare sig versens fullständiga rytmisering, d. v. s. bestämmande af kvantiteterna hos versens särskilda stafvelser i motsats mot deras tidslängd i prosa, eller om allitterationsversens uppkomst, anseende dessa frågor ännu icke mogna för lösning.

Sievers' motståndare, Möller, Heusler, Hirt och Fuhr, söka däremot angifva allitterationsversens rytmisering, hvartill Sievers' femtypteori blott ville vara en förberedelse, och förevita dessutom Sievers, att han icke alltid strängt inskränker sig till en redogörelse för beskaffenheten af det språkmaterial, som fyller

versen, versfyllnaden, utan anser sig genom denna redogörelse understundom äfven hafva vunnit kunskap om föredraget af detta språkmaterial, d. v. s. om rytmiseringen. Kampen mellan dessa stridiga åsikter kan icke anses afgjord. Hur den än må utfalla, måste Sievers' femtypteori anses vara af bestående gagn vid angifvande af versfyllnadens beskaffenhet. Därför skall här först en redogörelse lämnas för det senaste stadiet af Sievers metriska. åsikter och sedermera de försök antydas, som gjorts att rytmisera versfyllnaden.

Sievers har utvecklat sina åsikter i följande arbeten:

1) Beiträge zur Skaldenmetrik I, II, III i Pauls och Braunes Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur (PB. Beitr.) V, VI, VIII. Det var detta första stadium af Sievers' metriska åsikter, som ännu icke utvecklats till femtypteorien, för hvilket första upplagan af denna fornnordiska metrik redogjorde. Femtypteorien utvecklades i

2) Zur Rhytmik des germanischen Allitterationsverses I, II, (1884) i PB. Beitr. X 209 f., 451 f., III i PB. Beitr. XII.

3) Proben einer metrischen Herstellung der Eddalieder, universitetsprogram, Tübingen 1885.

4) Die Entstehung des deutschen Reimverses i PB. Beitr. XIII, s. 121 f.

5) Altgermanische Metrik i Pauls Grundriss der germanischen Philologie II, 861 f.

6) Altgermanische Metrik, Halle 1893 i Sammlung kurzer Grammatiken germanischer Dialekte, Ergänzungsreihe II. Detta arbetes framställning skall här följas.

Sievers' motståndare hafva framställt sina åsikter i följande arbeten:

H. Möller, Zur althochdeutschen Alliterationspoesie, Kiel u. Leipzig 1888.

A. Heusler, Der Ljóþaháttr, Berlin 1890 i Acta germanica II, s. 89—172; invändningarna mot Sievers s. 96 f. och särsk. s. 100—102; Zur Geschichte der althochdeutschen Verskunst, Breslau 1891, Germ. Abh. 8; Über germanischen Versbau, Berlin 1894, Schriften zur germ. Phil. 7.

H. Hirt, Untersuchungen zur westgerm. Verskunst I, Leipzig 1889; Zur Metrik des altsächs. und ahd. Alliterationsverses, Germ. 36 (1891).

K. Fuhr, Die Metrik des westgerm. Alliterationsverses, Sein Verhältnis zu Otfried, den Nibelungen, der Gudrun etc., Marburg 1892.

F. Kauffmann, Die sogenannten Schwellverse der alt- und angelsächs. Dichtung i PB. Beitr. XV, s. 360 f.

Bland metriska arbeten böra ock nämnas:

W. Ranisch, Zur Kritik und Metrik der Hamþismál, Berlin 1888.

M. Kaluza, Der altengl. Vers. I Teil, Berlin 1894.

Viktiga källor för den följande framställningen äro vidare:

Th. Möbius, Háttatal Snorra Sturlusonar, I, II, Halle 1879, 1881; samme författares afh. Vom Stef i Germania XVIII, 129—147.

Th. Wisén, Carmina norrœna I, Lund 1886 och II, Lund 1889, i synnerhet I s. 169 f.: Conspectus metrorum och samme författares Riddara Rímur s. v—XIII, Köpenh. 1881.

Finnur Jónsson, Stutt íslenzk bragafræði, Köpenhamn 1892.

K. Gíslason, Efterladte Skrifter I, Kbhvn 1895, II, Kbhvn 1897, i synnerhet II, 27—133: Forelæsninger over oldnordisk verslære.

Kap. II. Versen.

A. Undersökning af versens språkliga underlag.

Sievers' metriska uppfattning.

I. Allmänna anmärkningar.

§ 7. Allitterationsversens rytmiska enhet är versen (t. kurzzeile el. halbzeile), isl. *orð* eller *vīsuorð*. Verserna äro vanligen genom allitterationen (se § 33) förbundna två och två till ett verspar (t. langzeile), hvilket alltså består af en udda vers (t. erste halbzeile) och en jämn vers (t. zweite halbzeile). Udda verser visa större friheter i sin byggnad än jämna verser. I strofformen ljodahattr uppträda isolerade verser (t. vollzeilen) med regelbundenhet.

Anm. Sievers förklarar den anförda terminologien, som vunnit häfd i norden, för oberättigad, emedan udda verser ofta afvika i byggnad från jämna och en högre enhet alltså uppnås först i versparet, hvilket förhållande de tyska benämningarna påstås bättre åskådliggöra. Men å ena sidan antydes ju denna högre enhet af två verser minst lika bra af benämningen verspar som af benämningen langzeile, och å andra sidan förekomma ju verser utan att vara förbundna till verspar, hvilka synas bättre betecknade med namnet udda vers, som icke nödvändigt förutsätter samhörigheten med en jämn vers än med kurzzeile, som ju skall utgöra en del af en langzeile. Hafva Sievers motståndare rätt, utgör v. 3 och 6 i ljodahattr, som i regel icke utgör del af ett verspar, icke annat än en vanlig udda vers isolerad. Den nordiska terminologien i detta fall är vidare i full öfverensstämmelse

med den fornnordiska, som räknar hvar halbzeile som själfständig. Då den fornnordiska terminologien af Sievers själf bibehålles i afseende på skaldernas metra, ehuru äfven i dessa udda och jämna verser hafva vissa olikheter i byggnad, inses icke, hvarför den skall anses oberättigad i afseende på eddadiktningens och sålunda en onödig skiljaktighet i uttryckssättet upprättas. Äfven från det allmänna metriska uttryckssättet afviker den tyska terminologien onödigtvis, hvaremot den nordiska använder samma uttryckssätt om allitterationspoesien som om all annan poesi. Huruvida åter i tryck raderna skola utgöras af verser, som det i allmänhet brukats i norden, eller af verspar, som tyskarne haft för sed, är en fråga, som icke står i nödvändigt sammanhang med benämningarna; därvid må hänsyn till tydlighet och utrymme eller tycke och smak blifva bestämmande. Jfr E. von der Recke, Principerne for den danske Verskunst, s. 85.

§ 8. Då den fornnordiska rytmen är en produkt af tryckstyrka och kvantitet, måste en undersökning af allitterationsversens språkliga underlag i dessa afseenden bilda en nödvändig förutsättning för fastställande af versens rytm.

§ 9. I afseende på tryckstyrka skiljes mellan helstarka stafvelser, stafvelser med heltryck, betecknade genom ´, halfstarka, betecknade genom `, och trycksvaga stafvelser, som lämnas obetecknade.

Halfstarka stafvelser äro: a) stamstafvelsen i den icke helstarka leden af sammansättningar, t. ex. *ok āsynior* Vegt. 1,3 × –́ | –̀ ×, b) alla mellanstafvelser i trestafviga ord med lång rotstafvelse, långa mellanstafvelser i trestafviga ord med kort rotstafvelse samt positionslånga slutstafvelser af tvåstafviga ord med lång rotstafvelse, t. ex. *nam[hann] vittugre* Vegt. 4,5 × –́ | –̀ ×; *um saknaðe* Þrk 1,4 × –́ | ⏑̀ ×; *lītt meganðe* Vsp. 20,6 –́ | ⏑́ –̀ ×; *riūfendr koma* Vegt. 14,8 –́ –̀ | ⏑́ ×, men *konung und hialme* H. H. II, 13,6 ⏑́ – × | –́ × vid kort rotstafvelse och *nauðog sagðak* Vegt. 9,7 –́ ⏑ | –́ ×, då slutstafvelsen i och för sig ej har positionslängd. Undantag bilda genom enklitika två- eller

trestafviga ord, hvilkas slut- och mellanstafvelser alltså äro trycksvaga, t. ex. *brøðr mono beriask* Vsp. 46,1 ⏑́ × × | ⏑́ –; *myndegak losteg* H. Hj. 42,5 ⏑́ ⏑ × | ⏑́ ×.

§ 10. För stafvelsernas kvantitet gäller följande regel. Lång, tecknad –, är en stafvelse, som a) innehåller en lång vokal eller diftong (lång »nāturā») eller b) en kort vokal, åtföljd af mer än en konsonant (lång »positione»). Som långa brukas dock äfven enstafviga ord eller sammansättningsleder med kort vokal och enkel slutkonsonant, t. ex. *ǫl of heita* ⏑́ × ⏑́ ×, *ok hiǫr unduð* × ⏑́ ⏑̀ ×. Märk, att uddljudet i ett följande ord verkar positionslängd af föregående ords slutstafvelse. Ex. Bdr. 7,7 *nauðog sagðak* – – – ⏑; Bdr. 12,8 *halsa skautom* – – – ⏑. Ett *h* framför vokal bildar ej position med föregående kons., t. ex. Hym. 7,8 *es Hymer ätte* ⏑ ⏑ ⏑ – ⏑. Korta, tecknade ⏑, äro öfriga stafvelser. Stafvelse, hvars kvantitet i förevarande fall är likgiltig, tecknas ×.

Anm. En likvida och nasal, som genom sin ställning kunde synas stafvelsebildande, medräknas ej som stafvelse i versen, t. ex. Hym. 2,8 *opt sumbl gøra*, 31,6 *hialmstofn ofan*, 31,8 *valr rifnaðe*. Dessa verser äro metriskt fyrstafviga, änskönt de med fetstil betecknade ljuden tyckas stafvelsebildande. Storm, Norvegia I, 34 har meddelat, att ord som *aldr*, *vagl*, *myrkn* i de ålderdomligaste västländska målen uttalas som en stafvelse, hvilket sannolikt ock varit förhållandet i fornspråket. Jfr ock Kock, Svensk Akcent II, 367 f., och Noreen, Altisl. gr.[2] §§ 34 anm. 2, 40 anm., 41 anm. 1.

§ 11. Den germanska normalversen, hvars nordiska fortsättning eddadiktningen utgör, består af fyra, sällan fem leder: två med större språklig tryckstyrka, höjningar (t. hebungen), betecknas med ´, två i förhållande till dessa trycksvaga, sänkningar (t. senkungen).

§ 12. Höjningarna utgöras af stafvelser med heltryck eller sammansättningsleder med halftryck,

mera sällan aflednings- och slutstafvelser. Vid föredrag af versen torde de båda höjningarna något skilja sig i styrka, man kunde tala om en starkare och en svagare höjning; i jämna verser är alltid senare höjningen svagare.

Höjningarna utgöras i regeln af långa stafvelser ⏊, af korta blott omedelbart efter helstark eller halfstark stafvelse, någon gång före. I stället för lång stafvelse kunna två stafvelser förekomma af formen ⏑́ ×, hvilket utbyte kallas upplösning (t. auflösung). Upplösning af versens sista höjning är mycket ovanlig. Ex. *Laut und līno* þrk. 27,1 ⏊ × | ⏊ ×; *ok kvennvāðer* þrk 19,3 × ⏊ | ⏊̀ ×; *ok hagliga* þrk 19,7 × ⏊ | ⏑̀ ×; *biqrg brqtnoðo* þrk 21,5 ⏊ | ⏊ ⏑̀ ×; *af konongom Guðr.* II, 34,1 × ⏑́ | ⏊̀ ×; *ī iqtonheima* þrk 6,4 × ⏑́ ⏑ | ⏊ ×.

Sänkningarna utgöras af trycksvaga stafvelser (lätta sänkningar) eller af halfstarka stafvelser (tunga sänkningar, t. ex. *fiaðrhamr dunðe* þrk 8,2 ⏊ ⏊̀ | ⏊ ⏑). Sänkningarna äro vanligen enstafviga, ofta tvåstafviga, sällan trestafviga. Ex. *eitt vas at angre* H. H. I. 5,1 ⏊ ⏑ ⏑ | ⏊ ×.

En halfstark stafvelse kallas sålunda höjning, om den står i en vers med mindre antal helstarka stafvelser, än versen skall hafva höjningar, men tung sänkning mellan helstarka höjningar eller i versens slut. — Förekommer åter halfstark stafvelse jämte trycksvag i vers med fullt antal helstarka höjningar, kallas den bihöjning (t. nebenhebung), ett mellanting mellan höjning och sänkning, t. ex. *endlangan sal* þrk 27,4 ⏊ ⏊̀ × | ⏊.

§ 13. I många fall öfverensstämmer ej handskrifternas text med det genom undersökningen vunna normalschemat för versen. Bristen på öfverensstäm-

melse beror dels på att skriften icke noggrant återger det talade språket, dels på att afvikelser från den ursprungliga affattningen under tidernas lopp insmugit sig. Skriftens bristande öfverensstämmelse med uttalet afhjälpes genom vissa uppläsningsregler, och den ursprungliga ordalydelsen återställes genom texträttelser.

§ 14. Uppläsningsreglerna äro följande:

a) Lång vokal framför annan vokal betraktas som kort (jfr de klassiska språkens: 'vocalis ante vocalem corripitur'), t. ex. *Vēorr kvazk vilia* Hym. 17,1 ´ — × | ⊥ ×.

Anm. Mellan skilda ord gäller regeln blott för sänkning, t. ex. *nē en heldr framvīss*, Grp 21,7.

b) Elision vid hiatus: slutljudande kort vokal utstötes framför följande ords uddljudande vokal, t. ex. *hugð[e] at hefndom*, Hym. 3,3 ⊥ × | ⊥ ×. Elision behöfver dock ej alltid inträda vid hiatus, t. ex. *Loke um olle* Hym. 37,8 ⏑ × × | — ×. Talrika fall af uteblifven elision anför Gíslason, Eft. skr. II, s. 44 f.

Anm. Ranisch, Hamþismàl, s. 32 f., har uppvisat, att blott trycksvag vokal förstummas framför trycksvag och att en dylik apokope redan förekommer i prosaspråket.

c) Bragarmāl, sammansmältning af ett enklitiskt ord med ett föregående. Bragarmal behöfver dock ej alltid inträda. Sådana enklitiska ord äro följande:

1) Pronominalformerna *ek*, *mik*, *sik* och relativpartikeln *es*, t. ex. *alt veit [e]k*[1] *Ōðenn* Vsp. 2,7 ⊥ × | ⊥ ×; *kalligak Hǫgna* Guðr. III 6,2 ⊥ × × | ⊥ ×; *sā's vit vættom* Hym. 11,5 ⊥ × | ⊥ × för *sā es; þar's uxe stōð* Hym. 18,7 × ⊥ | × ⊥.

---

[1] Uteslutningar i versen sättas inom [ ], tillsatser inom ( ).

2) Partikeln *at* sammansmälter med *svā*, *þō*, *þvī* till *svāt*, *þōt(t)*, *þvīt* liksom negationen *-a*, *-at*, *-t* med föregående ord, t. ex. *svā(a)t ār Hymer* Hym. 25,3 × ⏊ | ⏑́ × för *svā at; þvī (a)t uppe mon* Grp. 23,5 × ⏊ | × ⏊ för *þvī at*.

3) Verbalformer: af verbet *vesa* pres. ind. sg. *em*, *est*, *es*, pret. ind. 1, 3 sg. *vas;* af verbet *mono* pres. ind. 1, 3 sg. *man*, *mon;* af verbet *hafa* pres. ind. 2, 3 sg. *hefr*, t. ex. *nū [e]mk svā fegen* H. H. II 42,1 ⏊ ⏊ | ⏑́ ×; *ilt [e]s með ǫsom* þrk. 6,5 ⏊ × | ⏊ ×; *gap v[a]s Ginnunga* Vsp. 6,6 ⏊ | ⏊ ⏊ ×; *bǫls m[a]n alls batna* Vsp. 64,3 ⏊ ⏊ | ⏊ ×; *hvat m[o]n til līkna* Grp. 30,1 ⏊ × | ⏊ ×; *nū [he]fr hǫrð døme* H. H. II 3,1 – ⏊ | ⏊ ×.

Anm. **Med föregående slutljud på *-r* sammansmälta ock de tvåstafviga formerna i pres. ind. pl. *erom*, *ero* af verbet *vesa* och förkortas till *'[r]om*, *'[r]o*, t. ex. *skilder [er]o klofner*. Vsp. 46,8 ⏊ × | ⏊ ×.**

d) Användning af enklitiska former med förkortad rotvokal af eljest långstafviga ord. Sådana former äro: *mĕr*, *þĕr*, *sĕr*, *vĕr*, *ĕr*, *ŏr* för *mēr*, *þēr*, *sēr*, *vēr*, *ēr*, *ōr*, dat. sg. *hǫnom* jämte *hǭnom*, de långstafviga preteritalformerna af verbet *vesa*, alltså *vǫrom*, *-oð*, *-o*, *vǣra* jämte *vǭrom*, *-oð*, *-o*, *vǣra* och måhända äfven andra verbalformer; enstafviga proklitika på vokal, såsom *sā*, *þā*, *þō*, t. ex. *nema hǫnum føre* þrk. 10,7 ⏑́ × ⏑ × | ⏊ ×; *senn vǫro ǣser* þrk. 13,1 ⏊ ⏑ × | ⏊ ×; *þā vas grund grōen* Vsp. 7,7 ⏑ × ⏊ | ⏑́ ×.

§ 15. De texträttelser, hvarigenom diktens ursprungliga ordalydelse återställes, äro hufvudsakligen följande:

a) Insättande af äldre former:

1) sådana äldre former, som medföra tillämpning af reglerna i § 14, såsom negationen *-a*, *-at*, *-t* för *eigi*, enklitiska pronomen efter verbet i stället för själf-

ständiga framför detsamma, *svāt*, *þōt(t)*, *þvīt* för *svā at*, *þō at*, *þvī at* o. s. v.

2) återställande af en utstött vokal i en böjningsändelse, t. ex. *þōtt mær sēe* Grp. 28,2 × ⏊ | ⏊̀ × för *sē*; *orm eitrfāan* Hym. 23,3 ⏊ | ⏊ ⏑̀ × för *-fān*.

3) återställande af de ursprungliga formerna i de fall, där vid hiatus mellan en palatal vokal och *ă*, *ŏ*, *ŭ* den palatala vokalen genom en senare ljudlag (se Noreen, Altisl.-anorw. Gr[2]. § 106) öfvergått till *j* och *a*, *o*, *u* förlängts, t. ex. *auðens fēar* Sig. 37,8 ⏊ × | ⏊ × för *fiār*; *sū [e]s goð fia* Hym. 22,6 × ⏊ | ⏑̀ × för *fiā*.

4) adjektivadverb på *-la* för *-lega*, komp. *-lar*, sup. *-last* af dessa adv. samt komp. *-lare*, sup. *-lastr* för *-legare*, *-legastr* af motsvarande adj., t. ex. *svā mek nȳl[eg]a* Guðr. II, 38,1 ⏊ × | ⏊ ×.

5) användande af *ept*, *und*, *fyr*, *fur*, *of* som prepositioner i stället för de egentligen adverbiella *epter*, *under*, *fyrer*, *yfer*, t. ex. *ept[er] bana Helga* Grp. 15,4 × ⏊̀ × | ⏊ ×; *und[er] heiðvǫnom* Vsp. 25,3 × ⏊ | ⏊̀ ×. Beviställen ur skaldediktningen anföras af K. Gíslason, Eft. skr. II, 45 f.

6) äldre former eller föråldrade sidoformer af enskilda ord, såsom *īsarn* för *iarn*, *-ketell* för *-kell*, svag böjning ss. *allvalde*, *dāðrakke* för stark *allvaldr*, *dāðrakkr*, *būendr* för *bøndr*, *es* för *er* som relativpartikel och verb, *hef*, *hefr* för *hefe*, *hefer* i pres. ind. sg. af verbet *hafa*.

b) Kvantitetsrättelse af enskilda stafvelser. Sålunda böra *Brimer*, *Gimer*, *Gnipaheller*, *Gnitaheiðr*, *Grane*, *Gymer*, *Heðenn*, *heðan*, *Hymer*, *Siner*, *Ymer*, *sonardrøyre* skrifvas med kort vokal i första stafvelsen, *fīrar*, *Valer*, *Noregr* än med kort, än med lång vokal, *ēl* alltid med lång vokal o. s. v.

c) Utgallrande af öfverflödiga ord, som inkommit i texten:

1) personliga, possessiva och demonstrativa pronomen, t. ex. *þats* [*ek*] *fyrer vissak* Grp. 19,6 × ´ × | ⊥ ×; *hverf* [*þū*] *til hiarðar* ⊥ × | ⊥ ×; *ef* [*þū*] *hug truer* Hym. 17,5, 6 × ⊥ | ´ ×; *bað* [*hann*] *Sifiar ver* Hym. 3,5 × ⊥ | × ⊥; *seið* [*hōn*] *hvars* [*hōn*] *kunne* Vsp. 1,5 ⊥ × | ⊥ ×; *māl* [*e*]*s* [*mēr*] *at rīða* H.H. II, 48,1 ⊥ × | ⊥ ×; [*hans*] *vas Skaðe dōtter* Hyndl. 30,10 × ´ × | ⊥ ×; *þrymr hefr* [*þinn*] *hamar* Þrk. 10,3 ⊥ ⊥̀ | ´ ×.

2) räkneord, t. ex. *vit skolom aka* [*tvǣr*] Þkv. 20,5.

3) artikeln, t. ex. *hende* [*enne*] *høgre* Vsp. 8,3 ⊥ × | ⊥ ×; *austr bȳr* [*en*] *aldna* Vsp. 41,1 ⊥ × | ⊥ ×.

4) adverb och partiklar, såsom *þā*, *þar*, *hēr*, *nū*, *ok*, *þō*, *unz*, *en*, *at*, *um*, t. ex. [*þā*] *kømr enn mǣre* Vsp. 58,1 ⊥ × | ⊥ ×; [*þar*] *ātte lofðongr* H.H. I, 4,3 ⊥ × | ⊥ ×; *gang*[*a*] [*hēr*] *at garðe* Þrk. 23,1.

d) Insättning af ord eller *e*) ändring af ordföljden torde ock stundom vara att tillgripa.

Anm. Heusler, Der Ljóþaháttr, s. 116 f., anser från sin ståndpunkt så omfattande texträttelser, som Sievers företagit, hvarken nödiga eller berättigade. Om antalet af hufvud-ikter och deras regelbundna afstånd bilda själfva uppränningen till versen, så förstöres icke versen genom en eller annan interpolation, och däraf följer å andra sidan, att interpolationer icke kunna med sådan säkerhet på metriska skäl uppvisas, som Sievers antager. Blott då kunna anförda ord utgallras, när i en dikt verserna med sådana äro de enda, som öfverskrida måttet, och i afseende på texträttelser öfver hufvud har man att hålla sig till det, som eljest visar sig som äldre poetiskt språkbruk.

§ 16. Versens leder gruppera sig kring höjningarna till delar, som kallas fötter. Fyrledade versers leder gruppera sig till fötter antingen 2 + 2, likfotade verser, eller 1 + 3 och 3 + 1, olikfotade verser. Femledade verser måste alltid bli olikfotade. Mer än

femledade verser äro sällsynta i den fornnordiska poesi, som motsvarar den samgermanska. Femledade verser kallas utvidgade i förhållande till de fyrledade normala.

De olika grupperingar af versens leder, som förekomma, kallas typer. Typerna äro fem och betecknas med bokstäfverna A, B, C, D, E. Underarter af dessa typer, beroende på hvarjehanda egenskaper hos versfyllnaden, betecknas med siffror och små bokstäfver jämte A, B, C, D, E.

Förekommer tung sänkning, kallas versens typ stegrad. Upptakt kallas en sänkning i versens början, som ökar versens normala antal leder. Upptakt betecknas med *a* framför den tillökade typens beteckning.

Till verstypernas beteckning hör vidare *v*, »verschleifung», upplösning af höjning eller sänkning och sålunda *v1* upplösning af första höjningen, *v2* af den andra, *vn* upplösning af bihöjning, *vs* en sänkning, som kan betraktas som upplösningsstafvelser, alltså af formen ⏑×, *2s* en tvåstafvig sänkning, som ej så kan fattas, alltså af formen – ×. Utvidgad typ angifves med * efter typbokstafven, alltså A*, B*, C*, D*, E*.

II. Versarterna.

a) Verser med två höjningar.

§ 17. Den fyrledade versens fem typer äro följande:

Schema 2 + 2: 1. A ´×|´× t. ex. *Frøyio tūna* þkv. 3,2.
2. B ×´|×´ t. ex. *es orð um fann* þkv. 28,3.
3. C ×´|´× t. ex. *um knē falla* þkv. 19,4.
Schema 1 + 3: 4. D ´|´`× t. ex. *øxn alsvarter* þkv. 23,3.
´|´×` *aptr Ōðens sonr* Hym. 35,3.

Schema 3 + 1: 5. E –́–̀× | –́ t. ex. *þrōttǫflogr kom* Hym. 39,$_1$.
–́×–̀ | –́ , *Frøyio at kvǭn* þrk. 22,$_6$.

Upplösning af typernas första höjning är öfverallt tillåten men ej så vanlig som i fe., vanligast i typ C. Upplösning af andra höjningen undvikes. Upplösning af tunga sänkningar förekommer ej. Ex. Av1 *sǫðol um lagðe* Veg. 2,$_4$ ⏑́×× | –́×; Cv1 *at bana verða* Vegt. 8,$_6$ ×⏑́× | –́×; Dv1 *mene brīsinga* þrk. 18,$_4$ ⏑́× | –́–̀×; Dv2 *ǭss's stolenn hamre* þrk. 2,$_8$ –́ | ⏑́×–̀×; Ev1 *vitoð enn eða hvat* ⏑́⏑–̀×× | –́; Ev2 *vīgeð okkr saman* þrk. 30,$_7$ –́×–̀ | ⏑́×.

§ 18. De fyrledade typernas underarter.

1) Fyrledade typen A har följande underarter:

a) A1, normalformen –́× | –́×, med allitteration på första höjningen och trycksvaga sänkningar. Ex. *āsa garða* þrk. 4,$_8$ –́× | –́×; *sǫgor um fallask* þrk. 9,$_6$ ⏑́⏑× | –́×.

b) A2 med halfstark sänkning.

α) A2a med första sänkningen halfstark. I detta fall finnas två former:

αα) A2l med andra höjningen lång, t. ex. *hreingǫlkn hlumðo* Hym. 24,$_1$ –́–̀ | –́×;

ββ) A2k med andra höjningen kort, t. ex. *umgiǫrð neðan* Hym. 22,$_7$ –́–̀ | ⏑́×;

β) A2b med andra sänkningen halfstark, t. ex. *gøyr nū Garmr miǫk* Vsp. 55,$_1$ –́× | –́–̀;

γ) A2ab med båda sänkningarna halfstarka, sällsynt typ, t. ex. *Hervarðr Hiǫrvarðr* Hyndl. 23,$_1$ –́–̀ | –́–̀; *hātt blǣss Heimdallr* Vsp. 46,$_5$ –́–̀ | –́–̀.

c) A3 med allitteration (se § 33) blott på andra höjningen. Ex. *gengo [þeir] fagra* A3, *Frøyio tūna* A1 þkv. 3,$_{1,2}$ –́× | –́×, –́× | –́×; *hvat's með ǭsom* A3, *hvat's með ǭlfom* A3 þkv. 6,$_{1,2}$ –́× | –́×, –́× | –́×.

2) Fyrledade typen B har inga underarter af betydelse. Sievers urskiljer B1 med enstafvig andra sänkning, B2 med tvåstafvig och den sällsynta B3 med allitteration på andra höjningen. Ingångssänkningen har ofta formen – ×, alltså 2s, t. ex. *þeim's ōr helio kom* Vegt. 2,8 – – –́ | × –́.

3) Fyrledade typen C har följande underarter:

a) C1, normaltypen utan upplösning. Ex. *ok kvennvāðer* þrk. 15,3 × –́ | –́ ×;

b) C2, normaltypen med upplösning af första höjningen. Ex. *ok slegen regne* Vegt. 5,1 × ⏑́ × | –́ ×;

c) C3 med förkortning af andra höjningen. Ex. *um briōst framan* Vegt. 3,2 × –́ | ⏑́ ×.

4) Fyrledade typen D har följande underarter:

a) D1, schemat –́ | –́ –̀ × jämte upplösningsschemat däraf. Ex. *men brīsinga* þrk. 12,6 –́ | –́ –̀ ×; *dreke fliūgande* Vsp. 66,2 ⏑́ × | –́ –̀ ×; *ǫss [e]s stolenn hamre* þrk. 2,8 –́ | ⏑́ × –̀ ×;

b) D2 med förkortning af bihöjningen, schemat –́ | –́ ⏑̀ ×. Ex. *mǫn iafnaðe* þrk. 5,6 –́ | –́ ⏑̀ ×;

c) D3, med förkortning af andra höjningen, schemat –́ | ⏑́ –̀ ×. Ex. *margs vitande* Vsp. 23,2 –́ | ⏑́ –̀ ×;

d) D4, schemat –́ | –́ × –̀ jämte upplösningsschemata. Ex. *allr āsa salr* þrk. 12,3 –́ | –́ × –̀.

5) Fyrledade typen E har följande underarter:

a) E1, schemat –́ ⏑̀ × | –́. Ex. *gullhyrnðar kȳr* þrk. 23,2 –́ –̀ × | –́;

b) E2, schemat –́ × –̀ | –́. Ex. *þriar or þeim sal* Vsp. 23,3 ⏑́ ⏑ × –̀ | –́; *vīgeð okkr saman* þrk. 30,7 –́ × –̀ | ⏑́ ×.

§ 19. Femledade verser. De femledade verserna utgöras af de fyrledade versernas typer, utvidgade genom upptakt, aA, aD, aE, eller genom tillkomst af sänkning till enstafvig fot, D*, E*, eller af tung sänkning jämte lätt i tvåstafvig fot, A*, B*, C*.

Anm. Fyrledade verser med tvåstafvig lätt sänkning brukas ock i växling med eljest femledade verser liksom ock fyrledade verser med upplösning, t. ex. *bryte upp stokka* Am. 16,2 ⏑́ ⏑ –̀ | –́ × A2, v1; *með drøyrgo nefe* Haraldskvæðe 3,3 × –́ | × ⏑́ ⏑ B, v2; *ok staðe Danpar* Akv. 5,6 × ⏑́ ⏑ | –́ × C2; *konongr kynstōre* Haraldskvæðe 14,6 ⏑́ — | –́ –̀ × D1, v1; se Wisén, Arkiv III, s. 209 f.

1) Femledade typen A har alltså följande underarter:

a) aA, schemat × –́ × | –́ ×. Ex. *ok elda kyndo* Am. 5,2 × –́ × | –́ ×;

b) A*1, schemat –́ –̀ × | –́ ×. Ex. *ǫlværer urðo* Am. 5,1 –́ –̀ × | –́ ×; *koma ī nǭtt hingat* Am. 27,2 ⏑́ ⏑ × –̀ | –́ ×.

c) A*2, schemat –́ × –̀ | –́ ×. Ex. *tōko þeir fōrner* Am. 5,5 –́ × –̀ | –́ ×.

Anm. A*1 och A*2 uppfattades förr af Sievers som E*1 och E*2, hvilket beteckningssätt ock är möjligt men nu af Sievers förbehållits åt –́ × –̀ × ‥ | –́, t. ex. fs. *mėþomhòrdes mēst.*

2) Femledade typen B har blott hufvudformen –̀ × –́ | × –́. Ex. *þar [e]s þu blǽio sātt* Am. 15,8 –̀ × –́ | × –́.

3) Femledade typen C har följande underarter:

a) aC. Ex. *ef [hann] þā heldr føre* Am. 7,2 × × –́ | –́ ×; *ef [hann] at yðr lyge* Am. 32,4 × × –́ | ⏑́ ×.

b) C*1, schemat –̀ × –́ | –́ ×. Ex. *frett hefr ǫld ōfo* Am. 1,1 –̀ × –́ | –́ ×.

c) C*2, schemat –̀ × ⏑́ × | –́ ×. Ex. *ef ī gørisk nakkvat* Am. 31,8 × –̀ ⏑́ — | –́ ×; *ella heðan bīðeð* Am. 38,7 –̀ × ⏑́ — | –́ ×.

d) C*3, schemat –̀ × –́ | ⏑́ ×. Ex. *vǭrom þrīr tiger* Am. 51,5 –̀ × –́ | ⏑́ ×.

4) Femledade typen D har följande underarter:

a) aD. Ex. *es [þu] vātt brøðr mīna* Am. 77,8 × –́ | –́ –̀ ×.

b) D*1. Ex. *segger samkundo* Am. 1,3 –́ × | –́ –̀ ×; *borenn ōr serk þīnom* Am. 23,1 ⏑́ — × | –́ –̀ ×; *fyrr vǫrom fullrāðner* Am. 41,7 –́ × × | –́ –̀ ×.

c) D*2. Ex. *kend vas Kostbera* Am. 9,1 ⏊ × | ⏊ ⏌ ×; *vqknoðo velboren* Am. 20,1 ⏊ × × | ⏊ ⏌ ×. D*3 fattas.

d) D*4. Ex. *kvikvan kumblasmið* Akv. 24,3 ⏊ × | ⏊ × ⏌.

§ 20. Sexledade verser. De sexledade verserna utgöras af de femledade verserna, utvidgade genom upptakt, aA*, aB*, aC*, aD*. Ex. vaA1 *eða valda aðrer* Am. 12,6 × × ⏊ × | ⏊ ×; aA* *at døyia frā svīnom* Am. 59,8 × ⏊ × ⏌ | ⏊ ×; A*1, v1 *sǽeng fōro sīðan* Am. 10,1 ⏌ — ⏌ × | ⏊ ×; vaA*1, vs *at ī sundr hruto baugar* Am. 44,10; aC*1 *at kvǽme brātt māgar* Am. 2,8 × — × ⏊ | ⏊ ×; aD*1 *at segia nauðmanne* Am. 23,4 × ⏊ × | ⏊ ⏊ ×.

§ 21. Treledade och tvåledade verser. Undantagsvis förekomma verser, kortare än normalschemat.

a) Treledade verser, typ F, hafva form af typerna A, C, D, minskade med sista sänkningen, t. ex. A *hēto þrǽl* Rigsþ. 7,4 ⏊ × | ⏊; A2 *Innsteins bur* Hyndl. 6,8 ⏊ ⏌ | ⏊; C1 *en konr ungr* Rigsþ. 44,1 × ⏊ | ⏊; C2 *ok snøre streng* Rigsþ. 27,6 × ⏌ × | ⏊; D1 *samhyggiendr* Guðrūnarhvǫt 5,7 ⏊ | ⏊ ⏌; D2 *tolf hundroð* H.H. I, 26,1 eller af *fingr digrer* Rigsþ. 8,5. Dessa verser kunna noggrannare betecknas som resp. Fa, Fa2, Fc1, Fc2, Fd1, Fd2 o. s. v.

b) Tvåledade verser, typ G, utgörande blott två höjningar, t. ex. *lotr hryggr* Rigsþ. 8,7.

b) Verser med tre höjningar.

§ 22. Svällversen. I fornengelska och fornsachsiska allitterationspoesien uppträda understundom längre verser, enstaka eller i grupper, i synnerhet då innehållet har en högtidlig karaktär eller genomströmmas af sinnesrörelse. Dessa verser kallas svällverser eller sträckverser (t. *schwellverse* eller *streckverse*). Sievers antager, att svällverserna hafva tre höjningar

och betecknar deras versfyllnad genom två typbokstäfver, af hvilka den första betecknar den typ, som uppstår af versens första och andra fot, och den andra betecknar den typ, som uppstår af versens andra och tredje fot, t. ex. CA *ne fēax fȳre beswǣled* ×´ | ´× | ×´×.

En dylik svällvers är, enligt Sievers, i allmänhet den opariga versen i ljodahattr och understundom äfven versparets jämna vers. Ex. AB *halr es heima hverr* Hāv. 36,3 ´× | ´× | ´; BB *ok gialda giǫf við giǫf* Hāv. 42,3 ×´ | ×´ | ×´; BC *ok hyggr at hvīvetna* Hāv. 23,3 ×´ | ×´ | ´×; AC *hverf es haustgrīma* Hāv. 73,8 ´× | ´ | ´×; CB *ok fā fǫgnoð af* Hāv. 129,7 ×´ | ´× | ´; DE *skiǫldr skīnanda goðe* Gr. 38,3 ´ | ´` × | ` ×. Typerna AB, AC, BB äro vanligast, sedan BC, CB, öfriga mera sällan.

Heusler, Der Ljóþaháttr, s. 122 f., anser den opariga versen för en vers med två takter liksom i den öfriga eddadiktningen. Sievers' antagande är omöjligt eller osannolikt vid verser som *ā flete fyrer* Hāv. 1,7, *við iǫtna ǣtt* Skirn. 8,6, *ok segia et sama* Hāv. 28,3, *nē vīssa vana* Skirn. 17,3 m. fl. Denna tvåtaktiga opariga vers börjar stundom med mycket omfångsrika upptakter, t. ex. *nema þū frȳðr mēr* | *hvats* | *hugar* Fāfn. 26.6.

§ 23. Drottkvädeversen utgöres af någon af de fyrledade typerna A, B, C, D, E + oupplösbart ´×, hvilket i regeln bildas genom ett tvåstafvigt självständigt ord, stundom af sista leden af en smsg. Typerna B och C äro sällsynta och inskränkta till udda verser. Upplösning förekommer ofta af första höjningen af A, D, E, första sänkningen i A och af ingångssänkningen i B, C, sällan längre in i versen. Ex. A1+´× *fylgðak þeim es fylgio* Bersǫglevīsor 2,1 ´× | ´× | ´×; A21+´× *goll bauð drōttenn hollom* Ber. 1,2 ´` | ´× | ´×; A2k+´× *verðong konongs sverðom* Ber.

1,8 –́ –́ | ⏑́ – | –́ ×; A3 + –́ × *nafn fekk hann en hrǫfnom* Ber. 1,3 –́ × | –́ × | –́ ×; B + –́ × *gaf margan val varge* Ber. 1,5 × –́ | × –́ | –́ ×; C1 + –́ × *þās ōlītell ūte* Vīkingarvisor 4,5 × –́ | –́ × | –́ ×; C2vs + –́ × *skalat rāðgiǫfom reiðask* Ber. 8,1 × × –́ | ⏑́ × | –́ ×; D1, vl + –́ × *syne Olāfs biðk snūðar* Ber. 15,1 ⏑́ × | –́ –̀ × | –́ ×; D4 + –́ × *hverr eggiar þik, harre* Ber. 10,1 –́ | –́ × –̀ | –́ ×; D2 + –́ × *gialt varhuga velter* Ber. 12,1 –́ | –́ ⏑̀ × | –́ ×; E1 + –́ × *fullkerska sāk falla* Ber. 1,5 –́ –̀ × | –́ | –́ ×; E1 + –̀ × *dǫglengr við bersǫgle* Ber. 8,4 –́ –̀ × | –́ | –̀ ×.

Anm. 1. Undantagsvis finnes kort höjning vid ord af formen ⏑́ –́ ×, t. ex. *Sigorðar kom norðan* S. E. I, 476, och någon gång annars.

Anm. 2. Att näst sista stafvelsen i drottkväde och hrynhent alltid är lång, uppvisades af E. Jessen, Tidskr. f. phil. og pæd. IV.

c) Verser med fyra höjningar.

§ 24. Hrynthentversen utgöres af typerna A1, 2, D, E + upplösligt –́ × eller ⏑́ × + oupplösligt –́ × Ex. A1 + –́ × + –́ × *biōða mēr ī frāsǫgn føra* Lilja 5,7; D1 + – × + – × *fǫgr stōrmerken drōttens verka* Lilja 5,8; E1 + – × + – × *hlȳðennar vill biǫrto skrȳðast* Lilja 24,8; D1 + ⏑ × × + –́ × *ei þurfande staða nē stunda* Lilja 1,3; D1, vl + – × + – × *staðe haldande ī kyrrleiks valde* Lilja 1,4; A2 + ⏑́ × + – × *siklengr ȳtte flota miklom* Arnórr jarlaskald, Hrynhenda 6,2.

Anm. Gislason, Eft. Skr. II, 69, anför några fall af kort begynnelsestafvelse, t. ex. Lilja 93,4 *grǫs ilmande dupt ok sandar.*

§ 25. Draughent-versen = drottkvädeversen med en enstafvig upplöslig fot, inskjuten efter den första. Ex. *vāpna hrīð velta nāðe* Hātt. 65,1 –́ × | –́ | –́ × | –́ ×.

§ 26. En åttaledad runhentvers = hrynhentversen, minskad med sista stafvelsen men sista stafvelsen upplöslig. Ex. *iafnan fagnar kvikr maðr kū* Måls-

hāttakvæðe 4,7 ⏊́ × | ⏊́ × | ⏊́ ⏊̀ | ⏊́; *allītet er ungs manns gaman* Mālsh. 5,1 ⏊́ ⏊̀ × ⏊́ | ⏊́ ⏊̀ ◡́ ×.

§ 27. **Tonviktsförhållandena i den västgermanska allitterationspoesien** äro uppvisade af **Rieger**, Die alt- und angelsächsische Verskunst i Zeitschr. f. deutsche Phil. VII (1867), ss. 1—67, från den synpunkten, att kortradens höjningar måste utgöra dess två stafvelser med det starkaste trycket och att en höjning med allitteration måste hafva starkare tryck än höjning utan. Enligt denna undersökning äro de olika ordklassernas relativa tonvikt följande, då icke den retoriska tonvikten ändrar förhållandena.

1) Nomen (subst., adj. och verbets nominalformer inf. och part.) hafva starkare tryck än öfriga ordklasser. Af två nomen har det förra starkare tryck än det senare, i hvilket grammatiskt förhållande de än stå. Tre nomen kunna ej förekomma i en kortrad utan att ett utgör bestämning till ett annat; dessa två bilda då en nominalformel, som från allitterationens synpunkt behandlas som ett ord och hvars första led uppbär allitterationen.

2) Finit verb har svagare tryck än nomen men har vid omvänd ordföljd ofta starkare retoriskt tryck än sitt subjekt. Hufvudsatsens verb har svagare tryck än bisatsens.

3) Adverb, som höra till adj. eller adv., hafva starkare tryck än dessa, om de närmare bestämma dessas begrepp, sakna tryck, om de utsäga en enkel stegring af begreppet. Nominaladverb, som bestämma verb, hafva starkare tryck än dessa; prepositionaladverb hafva starkare tryck än verbet, om de föregå, svagare, om de efterfölja; lokala och temporala pronominaladverb och några andra temporala adverb äro enklitiska.

4) Pronomen och pronominaladjektiv äro ofta enklitiska men hafva ock ofta retoriskt starkt tryck.

5) Prepositioner och konjunktioner sakna tryck. Preposition, som styr enklitiskt pronomen, kan få tryck.

Dessa regler lämnas ofta obeaktade i den fornnordiska poesien, i synnerhet i skaldedikterna.

B. Takt.

§ 28. Taktens berättigande. Sievers, Agerm. Metrik, s. 22, anser den germanska versen vara en

talvers, som visserligen är skild från prosa genom en utpräglad rytm och hvars rytmiska leder, »fötter» kallade, som delar af det hela motsvara den sjungna versens takter. Talversen saknar dock ett bestämdt taktslag, d. v. s. en regelbunden uppdelning af hvarje särskild takt i ett bestämdt antal tidsenheter ($^3/_4$, $^4/_4$ takt o. s. v.). För de sjungna körsånger, som funnits, medger Sievers takt.

Möller och Heusler kritisera Sievers' skäl och yrka på antagandet af takt för den germanska versen, Möller framhållande, att allitterationsversen härstammar från och efterträdes af en vers med takt, och Heusler, att någon motsats mellan sångvers och talvers med hänsyn till takten icke finnes: båda hafva takt, båda kunna föredragas med större eller mindre grad af metrisk noggrannhet, men äfven om det faktiska föredraget icke noggrant uttrycker den metriska likformigheten mellan takterna, så uppfattas denna ändock både af den föredragande och hans åhörare, och det är denna ideala rytm, som är metrikens föremål. Sievers har sålunda med orätt upphöjt en förment skiljaktighet i föredragssätt till en skiljaktighet i versbyggnad. För öfrigt är icke Sievers' femtypsystem en förutsättningslös undersökning af versfyllnaden, enär samma språkliga företeelser vid olika tillfällen behandlas olika, t. ex. *felde stōð stōra* i Atlamal –̀ × –́ | –́ ×, *leīka Mīms syner* i Vsp. × × –́ | ⏑́ ×, ehuru *felde* och *leika* äro språkligt likställda; i A2k *sōtrauðr hane* –́ –̀ | ⏑́ × tolkas ⏑ × som till tidsvärde tämligen jämnställdt med –́ × i *veggbergs vīser* –́ –̀ | –́ × men i B, v2 fe. *ofer landa fela* × × –́ | × ⏑́ × fattas ⏑́ × i tidsvärde jämställdt med –́ och som upplösning däraf; blotta iakttagelsen leder icke till annat än till regeln, att ⏑́ × i vissa fall har samma funktion som –́ ×, i andra samma som –́.

§ 29. **Taktens form och uppkomst.** Enligt Möllers åsikt framgår det af en jämförelse med de öfriga indoeuropeiska folkens äldsta metra, att den germanska versens (halfversens, kortradens) äldsta form bestått af fyra 2/4 takter och haft antingen trokeisk form: ×́×|×́×|×́×|×́× eller jambisk form: ×|×́×|×́×|×́×|×́. Här som ofvan betecknar × en stafvelse af likgiltig kvantitet.

Förläggandet af hufvudtrycket på ordens första stafvelse i germanska språk reducerade de indoeuropeiska fyra höjningarna till två, hvarigenom de fyra 2/4 takterna öfvergingo till två 4/4 takter med trokeisk form: ×́××̀×|×́××̀× eller jambisk form: ×|×́××̀×|×́××̀.

På hvarje ställe af denna 4/4 takt kan i stället för två stafvelser af måttet ×× (vare sig ×́×, ×̀× eller ××̀) en lång stafvelse inträda (**synkope af sänkning**); växlingen ××:– är sålunda icke vare sig »upplösning», som Sievers kallar växlingen ⏑×:–, eller »utvidgning», som Sievers kallar växlingen –×:–, och innebär ingen förändring af meterns tidsmått utan utgör blott en variation i versfyllnaden.

En språkligt lång stafvelse kan således dels fylla en mora, 1/4 takt, dels förlängas, så att den fyller tvenne eller flera moror; den är alltså icke nödvändigt dubbelt så lång som en kort stafvelse. En språkligt kort stafvelse är däremot till sin natur oförlängbar och kan blott sträcka sig öfver en mora, 1/4 takt. De långa stafvelsernas förmåga att förlängas öfver mer än en mora kommer till användning, blott då versfyllnaden i en takt tillåter det. I *rīke sitt* Hāv. 64,1 motsvarar –× *rīke* ×××; i *alla menn yfer* Vafþr. 37,6 motsvarar –× *alla* blott ××; taktens hela tidsmått är ×́××̀× och återstoden ×× upptages af – *menn;* –× *alla* har alltså icke större tidsvärde än ⏑× *hvaðan*

uti *hvaðan kømr* | *sōl* Vafþr. 46,4 x́ x ⏊ | ⏊. Däremot fyller ⏑ x *yfer* blott två moror af takten x́ x x̀ x, de två återstående fyllas af 2/4 paus.

En verklig upplösning förekommer emellertid också, i det att en mora kan delas i ⏑ ⏑ eller ⏑ ⏑ ⏑ eller ännu mindre delar, och ett dylikt ringa tidsvärde kunna så väl långa som korta stafvelser erhålla. En dylik upplösning är vanligast och vidsträcktast i upptakten, Sievers' »upptakt» och »ingångssänkning», men förekommer ock ofta inuti takten i ljodahattr (Heusler, Ljóþaháttr, s. 107) t. ex. *geð hennar alt ok gaman* Hāv. 99,6 x́ ⏑ ⏑ x̀ x | x́ x.

Den jambiska versen slutade på x́ x x̀ eller ⏊ x̀ (klingande, katalektiskt, kvinnligt versslut), den trokeiska på x́ x x̀ x. Men genom reduktion af x̀ x eller ⏊ till x̀ i följd af utljudslagarna, då äldre dikter fortlefde in i yngre språkperioder, kunde äfven den trokeiska typen erhålla klingande versslut x́ x x̀ eller x́ x̀. För den sålunda felande moran inträdde en paus, af Möller betecknad med r (Ruhepause): x́ x x̀ x | x́ x x̀ r. Vid föredraget upphäfdes ofta dessa pauser genom att öfver dem förlänga föregående stafvelse (Möller, Zur ahd. Allitt., s. 17, 135, Heusler, Der Ljóþaháttr, s. 113).

I den första takten kunde vid jambisk typ den fjärde moran afskiljas genom en inre cesur och föras till följande fot, som »inre upptakt»: x | x́ x x̀, x | x́ x x̀. Om vid den trokeiska typen, x́ x x̀ x | x́ x x̀ x, samma reduktion af x̀ x eller ⏊ till x̀ försiggick med den första takten, som ofvan nämnts om den andra, så kunde äfven där den felande moran ersättas af en paus: x́ x x̀ (⏊ x̀) r | x́ x x̀ x.

Den urnordiska runinskriften på guldhornet från Gallehus innehåller två verser: *ek **Hlewagastiʀ Holtingaʀ*** x | x́ x x̀ x | ⏊ x̀ x (= x́ x x̀ x) ***horna*** *tawido* ⏊ x̀ r

(= ×́ × ×̀ ×) | ×́ × ×̀ r (= ×́ × ×̀ ×). Hade dessa verser fortlefvat till vikingatidens språkform, skulle de hafva utvecklat sig till: *ek Hlēgestr Hyltingr* × –́ –̀ (= ×́ × ×̀ ×) | | –́ –̀ (= –́ ×̀ ×) *horn tāða* –́ r r (= –́ ×̀) | –́ ×̀ r (= ×́ × ×̀ r).

Genom dessa utvecklingar uppstodo trenne taktformer:

a) full (t. voll), $^4/_4$ takt, akatalektisk trokeisk, ×́ × ×̀ × eller –́ ×̀ ×;

b) kvinnlig (t. klingend), $^3/_4$ takt + r, katalektisk trokeisk ×́ × ×̀ r eller –́ ×̀ r och akatalektisk jambisk (×) | ×́ × ×̀ eller (×) | –́ ×̀;

c) manlig (t. stumpf), $^2/_4$ takt + r r, katalektisk jambisk (×) | ◡́ × r r eller –́ r r och reducerad katalektisk trokeisk ◡́ × r r eller –́ r r.

Dessa taktformer förbindas på olika sätt till verser, och vid indelningar af dessa låter Möller sista taktens, kadensens, beskaffenhet bestämma hufvudindelningen, den förstas underafdelningar.

§ 30. Möllers verstyper. Möller urskiljer följande verstyper:

1) full-full typ, full $^8/_4$ typ. Ursprungligen blott i udda verser. Sievers D*vs eller D*2s eller A*. Ex. *fyrr vǫrom fullrāða* Am. 41,7 –́ ×̀ × | –́ ×̀ ×; *vǫknoðo velboren* Am. 20,1 –́ ×̀ × | –́ ×̀ ×; *inn kom þā andspille* Am. 44,1 –́ ×̀ × | –́ ×̀ ×; *veitka hvārt verðlauneð* Am. 31,5 ×́ × –̀ | –́ ×̀ ×; *skǫp øxto skiǫldonga* Am. 2,1 ×́ –̀ (= × ×̀) × | –́ –̀ ×:

2) kvinnlig-full typ, full $^7/_4$ typ. Blott i udda verser. Sievers' D* med enstafvig sänkning. Ex. *segger samkundo* Am. 1,3 –́ ×̀ r | –́ ×̀ ×; *kend vas Kostbera* Am. 9,1 –́ ×̀ r | –́ ×̀ ×; *fylgðom Sigrøðe* Am. 95,4 –́ ×̀ r | –́ ×̀ ×.

3) manlig-full typ, full $^6/_4$ typ. Både i udda och jämna verser. Sievers' normala typ D. Ex. *men brīsinga* þrk. 12,6 –́ r r | –́ ×̀ ×; *mene brīsinga* þrk 18,4

˘́ × r r | ⊥́ ×̀ ×; *qss [e]s stolenn hamre* þrk. 5,6 ⊥́ r r | ×́ × ×̀ ×; *mqn iafnaðe* þrk. 5,6 ⊥́ r r | ⊥́ ×̀ ×; *margs vitande* Vsp. 23,2 ⊥́ r r | ×́ ⊥̀ (= × ×̀) ×.

4) full-kvinnlig typ, kvinnlig 7/4 typ:

a) Versen slutar på ⊥̀ reducerad till ×̀. Sievers' A* med halftryck i båda sänkningarna. Ex. fe. *gūðsearo geatolīc* ⊥́ ×̀ × | ×́ × ×̀; *swancor ond sadolbeorht* ⊥́ ×̀ × | ×́ × ×̀; *gamolfeax ond gūðrōf* ×́ × ×̀ × | ⊥́ ×̀; *Hervarðr Hiqrvarðr* Hyndl. 23.1 ⊥́ ⊥̀ | ⊥́ ×̀; *vit skolom aka twær* þrk. 20,5 ⊥́ ×̀ × | ×́ × ×̀.

b) Versen slutar på ord af kvinnlig form. Sievers' A*, E*, då bi-iktus framträder, eljest A med tvåstafvig sänkning. Ex. *koma ī nōtt hingat* ×́ × ×̀ ×(?) | ⊥́ ×̀; *tōko þeir fōrner* ×́ × ⊥̀ | ⊥́ ×̀; *skipe hvert vārt stȳrðe* Am. 95,6 ×́ × ×̀ × | ⊥́ ×̀ r; *at biðia þīn Guðrūn* Am. 90,2 × | ×́ × ⊥̀ | ⊥́ ×̀ r; *mane mun'k þik hugga* Am. 67,5 ×́ × ×̀ × | ⊥́ ×̀.

5) kvinnlig-kvinnlig typ, kvinnlig 6/4 typ ×́ × ×̀ r | ×́ × ×̀. Sievers' grundtyp A. Ex. *āsa garða* þrk. 4,8 ⊥́ ×̀ r | ⊥́ ×̀; *sqgor um fallask* þrk. 9,6 ×́ × ×̀ r | ⊥́ ×̀.

6) manlig-kvinnlig typ, kvinnlig 5/4 typ. Denna typ uppträder dock aldrig i sin renhet utan ökas genom en upptakt i versens början eller inre, yttre eller inre upptakt, till 6/4 moror. Med inre upptakt motsvarar denna typ vissa verser af Sievers' A och aA, med upptakt i början Sievers' typ C1, C2. Ex. *miōr ok miqk fagr* Vsp. 32,7 ⊥́ r, × | ⊥́ ×̀; *sqðol um lagðe* Vegt. 2,5 ×́ × r, × | ⊥́ ×̀; *nutom af stōrom* Am. 91,6 ×́ × r, × | ⊥́ ×̀; *ok kvennvāðer* þrk. 15,3 × ⊥́ | ⊥́ ×̀; *ok slegen regne* Vegt. 5,1 × ×́ × | ⊥́ ×̀.

7) full-manlig typ, manlig 6/4 typ. Sievers' typer E, B, A2k och en obetecknad typ. Ex. *gullhyrnðar kȳr* þrk. 23,2 ⊥́ ×̀ × | ⊥́; *vīgeð okkr saman* þrk. 30,7 ×́ × ⊥̀ | ×́ ×; *þā kvað þat þrymr* þrk. 22,1 ⊥́ ×̀ × | ⊥́; *ok*

ǫndurðan dag Am. 50,4 × | ⏊ ⨯ × | ⨯; *bereð inn hamar* þrk 30,3 ⨯ × ⏊ | ⨯ ×; *sǭld þriu miaðar* þrk. 24,10 ⏊ ⨯ × | ⨯ ×.

8) kvinnlig-manlig typ, manlig $^{5}/_{4}$ typ. Upptakt är nödvändig, liksom vid manlig-kvinnlig typ. Sievers' typ B. Ex. *rēð iarðar burr* þrk. 1,7 × | ⏊ ⨯ | ⏊.

9) manlig-manlig typ.

a) manlig $^{5}/_{4}$ typ med yttre upptakt och inre upptakt × | ⨯ × r, × | ⨯ ×. Sievers' typ B. Ex. *es orð um fann* þrk. 28,3 × | ⏊, × | ⏊.

b) manlig $^{4}/_{4}$ typ med upptakt. Sievers' typ C3. Ex. *um briōst framan* Vegt. 3,2 × | ⏊ r | ⨯ ×.

Möller, som åskådliggör sin åsikt genom västgermanska exempel, hvilka här, så godt sig göra låt, ersatts med nordiska, anser sålunda, att full takt bör antagas, då två stafvelser förefinnas för andra takthälften, kvinnlig (klingande) när blott en.

§ 31. Heuslers verstyper. Heusler (Der Ljóþaháttr, s. 108, Über germ. Versbau, s. 35) anser, att styrkan af det språkliga halftrycket är afgörande för indelningen i fulla, kvinnliga och manliga takter. Enligt Heusler är alltså en takt:

a) full (t. voll), då sista iktus faller på stafvelse med halftryck. Takten innehåller alltså både heltryck och halftryck, hvilket senare inträder med tredje moran och fyller hela andra takthälften, om icke vidare stafvelser följa. I allmänhet fordras verkligt halftryck, understundom kan trycksvag stafvelse med levis ersätta halftryck. Ex. *mǫn iafnaðe* ⏊ r r | ⏊ ⨯ ×, *fagrrauðr* | ⏊ ⏊ |.

b) kvinnlig (t. klingend), då sista iktus faller på en trycksvag stafvelse. Ex. *sanda* ⏊ ⨯.

c) manlig (t. stumpf), då sista iktus faller i en paus. Ex. *mēr tīða møy* ⏊ ⨯ × | ⏊ r. Emedan kort stafvelse icke kan förlängas utan blott upptager en mora,

måste sista iktus falla i en paus, äfven då takten utgöres af tvåstafvigt ord med kort rotstafvelse, t. ex. *gambanreiðe goða* ×́ × ×̀ × | ⏑́ × r r. Det finnes alltså både enstafvig och tvåstafvig manlig takt.

Heusler förbinder sina taktformer till verstyper på samma sätt som Möller.

Möllers och Heuslers framställning afser närmast verser med två höjningar, till hvilka dessa författare äfven räkna svällversen, men låter sig ock tillämpas på verser med flera höjningar.

Anm. Heusler, Ljóþaháttr, s. 162, 'framhåller, att liksom för hvarje vers samma tidsmått måste antagas, måste detsamma gälla om hvarje strof. Upptakter af större längd kunna synas utgöra ett hinder, men dels kunna dessa föredragas i raskare tempo, hvarigenom deras särskilda stafvelser reduceras, dels torde upptakten i en följande vers redan upptaga en större eller mindre del af en föregående, hvarigenom en alltför stark reduktion af upptaktens stafvelser blir obehöflig. För den senare möjligheten talar särskildt förhållandet i ljodahattr: mer än 4/5 af de jämna verserna äga manligt versslut liksom för att bereda tid att föredraga de stafvelserika upptakterna i den följande opariga versen.

Kap. III. Rimmet.

§ 32. I den fornnordiska poesien förekomma tre slag af rim: allitteration, assonans och slutrim. Allitterationen tillhör alla germanska fornspråks skaldekonst, assonansen och slutrimmet äro nordiska rimformer, som blott tillfälligtvis uppträda i öfriga germanska folks fornpoesi.

§ 33. Allitteration eller uddrim är det rim, som uppkommer genom att tryckstarka stafvelser börja på samma eller likartade ljud.

Regler: *a*) Om de allittererande ljuden äro medljud, måste samma medljud begynna alla de allittererande stafvelserna; allitteration medelst själfljud ansågs däremot skönare, om själfljuden voro olika.

b) Medljudande *i*, uti texterna vanligen tryckt *j*, och medljudande *u*, uti texterna tryckt *v*, allitterera äfven med andra vokaler. Ex. *Svaf vætr Frøyia ātta nōttom svā var hōn ōðfūs ī iǫtonheima* þrk. 28,5-8.

Anm. 1. Allitteration mellan medljudande *i* och vokal förekommer i både edda- och skaldediktningen; på allitteration mellan medljudande *v* och vokal finnas talrika exempel från eddadiktningen anförda af Hildebrand, Zeitschr. f. deutsche Phil., Ergänzungsband 1874, s. 109, och H. Gering, P. B. Beitr. XIII, s. 202 f., men från skaldepoesien känner Gering blott tre fall, alla från 900-talet. I den västgerm. fornpoesien allitterera hvarken *j* eller *w* med vokaler.

c) Konsonantgrupperna *sp*, *st*, *sk* måste vid allitteration i sin helhet upprepas och allitterera ej med enkelt *s* eller med *s* framför annan konsonant.

De allittererande ljuden, allitterationerna, kallas isl. *hliōðstafer*. Ett antal stafvelser, sammanbundna genom allitteration, må för korthetens skull kallas allitterationssystem.

Allitterationssystemet inneslutes sällan inom en vers, som i den opariga versen af strofen ljodahattr, i hvilket fall allitterationerna äro två; vanligen sträcker det sig öfver tvenne verser, hvarvid allitterationerna äro två eller tre. Om de äro tre, stå två i den föregående versen och en i den efterföljande (dubbel allitteration, schema 2 : 1); då de äro två, finnes en allitteration i hvardera versen (enkel allitteration, schema 1 : 1). Hätt. föreskrifver, att vid konsonantisk allitteration samma begynnelseljud som allitterationen icke får förekomma inom allitterationssystemet och vid vokalisk blott af trycksvaga ord, men eddadiktningen visar en del undantag från denna regel. Allit-

terationen i den efterföljande versen kallas hufvudstaf (isl. *hqfoðstafr*), i den föregående bistaf (isl. *stuðell*, pl. *stuðlar*, äfven *hljōðfyllande* m., *hljōðfylleng* f., *stuðlar hljōðfyllendr*). Hufvudstafven står gärna i början af versen och måste detta i vissa strofformer samt står aldrig på versens sista stafvelse. (Hildebrand, Zeitschr. f. deutsche Phil. 1874, Ergb., 101.) — Där enkel och dubbel allitteration båda förekomma, är valet beroende af versens rytmiska och grammatiska förhållanden. Dubbel allitteration är sålunda sällsyntast i typ C. Ju tydligare versens höjningar framträda som sidoordnade begrepp, desto vanligare är dubbel allitteration, för hvilken ock böjelsen växer i mån af versens längd och rikedom på tryckstarka stafvelser.

Ex. þrkv. 32.

Drap hann ena ǫldno
iǫtna systor
*hina er **b**rūðfiār*
*of **b**eðet hafðe;*
*hōn **sk**ell um hlaut*
*fyr **sk**illinga,*
*en **h**ǫgg **h**amars*
*fyr **h**ringa fiǫlð.*

Anm. 2. Hildebrand, Zeitschr. f. deutsch. Phil. Ergb. 1874, s. 104, påpekar, att emellanåt exempel ock finnas på en allitteration i den föregående versen, två i den efterföljande, t. ex. *svipom hefe ek nū ypt fyr sigtīva sonom* Grimn. 45,1, 2.

Anm. 3. Stundom står allitterationen i början af sista leden i en sammansättning. Ex. Fāfn. 38,6 *einvalde vera;* Reg. 4,1, 2 *ofrgiǫld fā gumna syner.*

Anm. 4. Retoriska ändamål tjäna: *a*) Återupprepad allitteration (t. rührende Reime), då ett ord allittererar med sig självt, t. ex. Vsp. 5,5-6 *nīo man ek heima nīo īviðior.*

b) Grammatisk allitteration, då allitterationerna utgöra olika former af samma ord, t. ex. Häv. 42,4-6 *hlātr vid hlātre skyle hǫlðar taka;* Fm. 1,1-2 *sveinn ok sveinn hveriom ertu sveine um borenn.*

c) Korsallitteration, då två allitterationssystem förekomma. Rgþ. 31,7-8 *vīn var ī kǫnno varðer kalkar.*

Anm. 5. Wisén, Málaháttr i Arkiv f. nord. fil. III, 193 f., anser (s. 214), att allitterationen äfven i andra typer än A3 icke behöfver stå på första höjningen, och (s. 217), att andra bistafven äfven kan uppbäras af stafvelse med bitryck. De tyska metrikerna utgå däremot från den förutsättningen, att en allitteration måste hafva starkare tryck än en stafvelse utan.

Anm. 6. Understundom förekommer allitteration mellan vokal och *h*- framför vokal, äfvensom att *hv*- allittererar med *v*-, se Bugge, Aarbøger f. nord. oldk. 1869, s. 255 f., t. ex. Vafþr. 5,4-5 *at hǫllo hann kom ok ātte Ims faðer;* Hamð. 27,5-6 *verr enn vīðfræge hvǫttomk at dīser.* Jfr 10, hurusom *h* framför vokal ej verkar position tillsammans med ett föreg. själfljud.

Anm. 7. A. Heusler, Über germ. Versbau, s. 81, not, antager tillvaron af fullkomligt rimlösa metriska formler och anför ett par forneng. exempel på sådana. Nysvenska sådana anföres af Vendell, Bidr. t. kännedomen om allit. och rim i skand. lagspr., s. IV, not 4.

§ 34. Den fornnordiska poesiens assonans eller inrim är det rim, som uppkommer genom att tvenne tryckstarka stafvelser sluta på samma eller likartadt ljud. Enligt den forna versläran kunde i ett osammansatt ord så många ljud räknas till den förra stafvelsen, som kunde uttalas, om stafvelsen vore slutstafvelse.

Assonansen, sådan den här fattats, är egendomlig för den fornnordiska poesien. I de öfriga germanska fornspråkens poesi förekommer den blott som tillfällig prydnad, se Kluge, P. B. Beitr. IX, 422 f.

Assonansen behöfver ej omfatta mer än ett medljud efter själfljudet i en stafvelse, hvarför böjningsändelser, isht -*r*, -*s*, stundom -*t*, -*ð* och afledningsändelser

såsom *l*, *n*, *r*, *v*, *i* ej behöfva medräknas vid assonansen. Detta framgår af t. ex. *ōx skȳ māne tōko lands til lȳsegunnar;* jfr Hoffory, Arkiv f. nord. fil. II, 17, Bezz. Beitr. IX, 75. Å andra sidan kan assonansen omfatta slutet af en stafvelse och början af en annan t. o. m. i ett annat ord (Gíslason, Eft. Skr. II, s. 60 f.), t. ex. *aldȳrr sǫkom valda* Harms. 17,8; *lō hel sumom frelse.*

De assonerande stafvelserna stå i samma vers, högst sällan i olika.

Assonansens isl. namn är *hending*. Assonansen är antingen *a*) blott konsonantisk, olika självljud + samma medljud, halfassonans, isl. *skothending*. Ex. *Vask með gram þeims gumnom* Ber. 1,1; *nafn fekk hann en hrǫfnom* Ber. 1,3; *endr ī Ulfasundom* Ber. 8,7; *vinr's sās varmra benia* Ber. 12,5; eller *b*) därjämte sonantisk, samma självljud + samma medljud, helassonans, isl. *aðalhending*. Ex. *goll bauð drōttenhollom* Ber. 1,2; *ferk ef þō skolom beriask* Ber. 9,4.

Anm. 1. F. Jonsson, Stutt isl. bragafræði, s. 26 f., anser, att *hending* ursprungligen varit helassonans, då *skothending* egentligen betyder »saknad af (hel)assonans», jfr isl. *skiōtask e-m* »unddrage sig ens Raadighed».

Anm. 2. Assonansen åstadkommes stundom genom anbringande af samma självljud utan följande medljud, t. ex. *nū frāk norðr ī øyjo* Eg. k. 24 (*skothending*); *hræ þess konongs æve* Ber. 1,4 (*aðalhending*). Sällan är halfassonansen blott vokalisk, t. ex. *hā þōtte mēr hlǣia.*

Anm. 3. Stundom utgöres den assonerande stafvelsen af ett föregående ords slutljud jämte begynnelseljudet i det följande, t. ex. *þā rauð þegn ī drøyra*, Haukr Valdísarson, Islendingadrāpa 13,3, *þa vā þorsteinn hāvan* 23,7.

I eddadikterna förekommer assonansen blott sporadiskt, t. ex. Vsp. 31,5 *Skuld helt skilde*, 54,6 *biartr at Surte*, 64,6 *Hropts sigtopter.* Stundom äro i eddadikterna olika verser förbundna genom assonans, t. ex.

Vsp. 8,1-2 *sōl varp sunnan sinne māna;* Hyndl. 5;3 *lāt hann renna með runa mīnom.* Så ock Vsp. 21,5-8. Stundom äro verserna förbundna med flera assonanser, t. ex. Vsp. 4 *vilt at ek Valfǫðr vel fyr telia.*

Om assonansen i eddadikterna, se Edzardi, P. B. Beitr. V, 585 f., och särskildt i malahattr, Wisén, Málaháttr, s. 16, not 2.

Först i skaldepoesien uppträder assonansen i regelbunden användning som rim. Dess förekomst regleras efter de för de särskilda strofformerna gällande föreskrifterna. Vanligen står halfassonans i de udda, helassonans i de jämna verserna.

Anm. 4. Många exempel finnas likväl på helassonans i de udda verserna, t. ex. *gaf margan val vargx* Ber. 1,7. Detta förklaras däraf, att vid den blott konsonantiska halfassonansen det är likgiltigt, hvilket själfljud föregår de assonerande medljuden, och då kan ock inträffa, att denna vokal är densamma vid båda, hvarigenom helassonans uppkommer. Att vokalerna ej alls tagas i betraktande vid halfassonansen, synes ock däraf, att framför tvenne halfassonanser ofta vokaler af olika längd förekomma, hvilket högst undantagsvis, oftast i toglag, är fallet vid helassonans. — Understundom förekomma flera assonanser, än regeln kräfver, t. ex. Harms. 18,5 *Guð rēð guðdōm yðvarn*, Gislason, Eft. Skr. II, 62.

Anm. 5. Hos de äldre skalderna assonera mycket ofta vokaler, uppkomna genom u- och v-omljud, med motsvarande oomljudda vokaler, *a: ǫ; ā: ǭ; e: ø* (uppkommet genom v-omljud af *e*), *ī: ȳ*. Om de oomljudda vokalerna återställas, uppstår regelbunden helassonans. De första skalder, som aldrig låta vokaler bilda helassonans med deras u- och v-omljud, äro Kolbeinn Tumason, † 1208, Bjarne Kolbeinsson, † 1223, och Snorre Sturluson, † 1241. Se Gislason, Om helrim i förste og tredje linie af regelmæssigt dróttkvætt og hrynhenda. Indbydelseskrift. Kjøbenhavn 1877 samt Um frumparta, s. 21, och J. Thorkelsson, Bemærkn. til nogle steder i versene i Heimskringla, s. 15 f.

Anm. 6. Assonansen har i den forna metriken olika namn alltefter sin plats. Den första assonansen i versen kallas *frumhending*, hvilken åter kallas *oddhending*, om han står i första taktens första

stafvelse, eljest *hluthending*. Den andra assonansen kallas *viðrhending* och måste i drottkväde och hrynhent, i fråga om hvilka strofer dessa benämningar hufvudsakligen användas, stå i sista taktens första stafvelse. Enligt E. Wilcken, Germ. XXVIII, 314, iakttages ofta, att i udda verser assonanserna skola stå så nära hvarandra som möjligt, bistafvarna åter så långt skilda som möjligt, de jämna verserna åter hafva friare ställning af assonanserna.

Anm. 7. På grund af allitterationernas och assonansernas ställning och beskaffenhet uppförde den forna metriken en mängd strofformer, hvilkas användning inom poesien vanligtvis inskränker sig till enstaka strofer eller till att utgöra friheter i en för öfrigt regelbunden strofbyggnad. Följande äro de hufvudsakligaste friheterna:

a) Assonansernas ställning:

1) *skialfhent*, bistafvarna stå på första och andra höjningen, frumhending mellan dem, Hätt. 28, 35 och Rekstefia af Hallar-Steinn.

2) *bragarbōt*, Hätt. 31, har i udda verser, och *riðhenda*, Hätt. 32, i jämna verser assonanserna i tredje och femte stafvelsen af drottkvädeversen.

b) Assonansernas beskaffenhet:

3) *rētthent*, Hätt. 42, har helassonans äfven i udda verser och

4) *skothent*, Hätt. 52, har halfassonans äfven i jämna verser.

En specialisering af retthent är *stamhent* med udda versers frumhending omedelbart framför viðrhending och assonanserna förbundna genom allitteration, hvarigenom intryck af stammande.

Hätt. 45. *armr knā við blik blikna*
brimlands vīðom randa
þar's hǫnd at lið liðnar
lȳslōðar berr glōðer.

c) Assonanssystemets utsträckning:

5) *liðhenda*, Hätt. 41, 53, de udda versernas viðrhending bildar halfassonans med den följande versens oddhending, och därtill stå allitteration och assonans i samma stafvelse. Ex. *vīgs es hrøytt at hættes hvatt Nīflunga skatte.*

6) *dunhenda*, Hätt. 24, de udda versernas viðrhending bildar helassonans och allittererar med den följande versens oddhending. Ex. *miǫðr hegner bǫl bragna bragnengr skipa sagner.* Om därtill de udda versernas assonanser allitterera och bilda helassonans, kallas strofen *iðurmælt* eller *iðrmælt*, Hätt. 47, t. ex. *seimþverrer gefr seima seimǫrr liðe beima.* Utsträckningen af denna anordning öfver halfstrofen, kallas *klīfat*, Hatt. 48.

d) Assonansernas antal ökadt:

7) *alhent*, två par helassonanser i hvar vers och *en minne alhenda*, två par halfassonanser i udda och två par helassonanser i jämna verser, Hått. 43, 44.

8) *þrīhent*, Hått. 36, har tre helassonanser i jämna verser på 2, 4 och 6 stafvelsen, t. ex. *fullsterk, hringserk, grams verk* och i *enn dȳre hāttr*, Hått. 37, 38, bilda versens två första ord manligt eller kvinnligt rim, t. ex. *vann kann virðom banna vald, giald hǫfundr aldar* och *farar snarar fylker byriar freka breka lemr ā snekkiom.*

e) Assonansernas antal minskadt:

9) *munnvǫrp*, udda verser utan assonans, jämna med halfassonans. Sådan strof äger *Jōmsvīkingadrāpa* af Biarne Kolbeinsson.

10) *hāttlausa*, Hatt. 67, alla verser utan assonans, hufvudstafven behöfver ej stå i versens början.

§ 35. Slutrimmet i den fornnordiska poesien är det rim, som uppstår genom sådant anbringande i skilda ord af samma ljud, att ljudlikheten sträcker sig från och med den sista höjningen till versens slut. Slutrimmet är antingen enstafvigt, manligt, eller tvåstafvigt, kvinnligt. Slutrimmet kallas liksom assonansen, (*aðal*)*hending*.

En strof med slutrim kallas *runhenda*. De på 1400-talet författade rimmade dikterna med fyrradiga strofer kallas *rīmur*.

Anm. *Runhenda* betyder »strof med rimföljd» och sammanhänger med verbet *renna* och *runa* »a string of words or verses». Skrifningen *rūnhenda* är alltså oriktig, Gíslason, Årbøg. f. Nord. Oldk. 1875, 102—108, Efterl. Skr. II, 93.

Kap. IV. Strofen.

§ 36. Den fornnordiska poesien är strofisk, d. v. s. ett visst antal verser äro sammanfogade till en högre metrisk enhet. De öfriga germanska fornspråkens äldsta poesi är däremot rapsodisk eller stichisk, d. v. s. verserna följa oafbrutet på hvarandra, tills tanken kräfver ett uppehåll. Denna form äga i den fornnordiska poesien blott s. k. *þulor*, »uppräkningar».

Anm. Med tillbakavisande af gjorda försök att genomföra strofindelning i det västgermanska folkepos (H. Möller, Zur ahd. all. poesie, Kiel u. Leipzig 1888, och Das altengl. volksepos in der urspr. stroph. form, Kiel 1883) sluter Sievers, Altgerm. Metrik, s. 19 f., att det germ. epos, afsedt att föredragas af en person, varit rapsodiskt men att därjämte funnits strofiska dikter, stridssånger eller lofkväden af episkt-historiskt innehåll och öfver hufvud dikter, bestämda att föredragas af en kör. Ur en dylik fördelning utvecklade sig den västgermanska poesien till att gifva den rapsodiska formen afgjord öfvervikt, hvaremot den nordiska poesien med sin redan tidigt framträdande förkärlek för det konstfulla lät strofen uttränga den rapsodiska formen. Som återstoder af den nordiska poesiens rapsodiska form äro åtskilliga af de strofer med för många eller för få verser att betrakta, som uppträda i eddadiktningen.

§ 37. Stroferna sammanfogas af de i kap. I behandlade versslagen. Vanligen användes samma versslag hela strofen igenom, sällan växla olika versslag inom samma strof. Verserna angifvas här efter Sievers' uppfattning.

Stroferna innehålla antingen åtta, sex eller fyra verser, sporadiskt flera eller färre. Kännetecknande för de särskilda slagen af strofer är vidare de olika rimmens användning. Allitterationen förekommer i alla strofformer.

En strof heter på isl. *vīsa* eller *øyrende*. En halfstrof heter *vīsohelmengr*, och med den bör en mening afslutas. En fjärdedels strof heter *vīsofiōrðongr* och en vers *orð* eller *vīso-orð*.

Anm. I Snorres Hättatal äro strofformerna långt flera, än som kunna uppvisas ur den till oss komna poesien. Detta beror därpå, att Snorre i undervisande syfte genom hela strofer exemplifierat, hvad i den verkliga poesien förekom blott som enstaka frihet eller prydnad. I det följande skall vid de olika slagen af strofer angifvas motsvarande strofer af Hättatal.

A. 8-radiga strofer.

§ 38. Strof af 3- och 4-ledade verser omväxlande, utan assonans, ***kvidohattr***, isl. *kviðohāttr*.

Regler: *a*) Udda verser äro typ F, sällan med upplösning, men stundom af formen ◡́ × | ⊥, mera sällan × | ◡́ ⊥. Jämna verser typ A, B, C, D, E; upplösning förekommer af första foten i A och oftast i C; tvåstafvig sänkning blott i B. Typ A stundom ◡́ × | ⊥ ×. Wisén, Carm. norr. I, 180 f., 190 f., 192 f.

b) Allitterationssystemen äro fyra med en eller två bistafvar; hufvudstafven behöfver icke stå i versens början.

Ex. Yngl. 29.

Fell ***Ō****ttarr* F (D1)
und ***a****ra greipar* C2
d*ugandlegr* F ◡́ × ×̀
fyr ***D****ana vāpnom.* C2
þ*ann* ***h****ergammr* F D1
h*rægom fōte* A1
v*ite borenn* F D1, vl.
ā ***V****endle sparn.* B

Denna strofform visar Hātt. 102, »den namnlösa strofen». Strofens namn finnes i Ōlāfr hvītaskalds Mālskrūðsfrø̄ðe och i Rǫgnvalds Hāttalykell (Möbius, Arkiv f. nord. fil. I, 290).

De förnämsta dikter, som äro affattade i *kviðohāttr*, äro *Ynglengatal* af Þiōðolfr enn Hvinverske, *Arenbiarnardrāpa* (eller *-kvǣðe*, jfr § 57, anm.) och *Sonatorrek* af Egell Skallagrīmsson, *Hāløygiatal* af Øyvindr skaldaspiller, *Glǣlognskviða* af Þōrarenn loftunga och *Hākonarkviða* af Sturla Þōrðarson.

§ 39. Strof af fyrledade verser utan assonans, ***fornyrdeslag***, isl. *fornyrðeslag*.

Regler: *a*) Versen utgöres af typerna A, B, C, D, E, någon gång längre verser D*, A* och enstaka verser af ännu större längd eller ock kortare verser F och G. Vanligast är A, därnäst C, vida mindre vanliga B, D, E, Typ A och B, väl ock D och E förekomma oftare i udda, C oftare i jämna verser. A2l tillhör väsentligen udda. A2k jämna verser, dess mera afgjordt, ju tydligare dikten i fråga har skaldediktningens karaktär.

Upplösning förekommer stundom i första höjningen och är vanligast i C (C2), undvikes afgjordt i andra höjningen och förekommer alls icke i bihöjning och tung sänkning.

Kort höjning förekommer i regel omedelbart efter helstark stafvelse, någon gång före, i ord af formen ⏑́ ⊥ ×, stundom i ord af formen ⊥́ × ⏑̀ ×, t. ex. *kropturlegan* Hym. 28, sällan eljest, i andra höjningen af A, P. B. Beitr. X, 525.

Inre sänkningen af A, ingångssänkningen af B och C kan vara tvåstafvig af formen ⏑ ×; formen – × är sällsynt men vanligare i B, C än i A; någon gång är inre sänkningen af A trestafvig, t. ex. *māne þat ne visse* Vsp. 8,7, sannolikt en utdöende ålderdomlighet.

Första sänkningen af B och E är enstafvig, mycket sällan [illegible], t. ex. Vsp. 3,3 *vǫ́ hón, vitt ok um vitt*. B1 [illegible]: Vsp. 24,3 *[illegible] fyr enn víga heimi*. E2 vl [illegible]. Sistasänkningen af A, C, D är strängt enstafvig.

Upptakt är högst sällsynt och enstafvig, t. ex. [illegible] 31,5 *ok mjǫk stelkta*. aA [illegible].

[illegible] Alliterationssystemen äro följande: med en eller två bistafvar. Är bistafven en, står den vanligen på första höjningen men också ej sällan på den andra (typ A3). Hufvudstafven står på första höjningen men behöfver ej stå i början af versen; någon gång förekommer således i sådana verser A3.

Ex. Þrkv. 23.

Ganga hér at garðe A1
gullhyrndar kýr E1
øxn alsvarter D1
jǫtne at gamne: A1
fjǫlð ák meiðma, A2l
fjǫlð ák menja, A2l
einnar mér Freyju A1. 2s
ávant þykker. A2l.

Denna strofform visa Hátt. 96 (*fornyrðeslag*, med en bistaf och hufvudstafven inuti versen), 98 (*stikkalag* eller *Starkaðarlag*, med två bistafvar och hufvudstafven inuti versen), 97, 99 (*bálkarlag*, med två bistafvar och hufvudstafven i början af versen). I den moderna litteraturen utgör fornyrdeslag ett gemensamt namn för alla dessa underarter.

De förnämsta dikter, som äro affattade i fornyrdeslag, äro i den poetiska eddan: *Vǫluspā*, *Baldrs draumar*, *Þrymskviða*, *Hyndluljóð*, *Grīpesspā*, *Helreið Brynhildar*, *Oddrúnargrátr*, *Guðrúnarhvǫt* och alla de, hvilka namn ändas på *-kviða* utom *Atlakviða*, som

blott delvis använder denna strof, hvilket ock är fallet med *Regensmāl* och *Hamðesmāl*. I några andra förekomma ock fornyrdeslagsstrofer inströdda, såsom i *Hāvamāl* och fåglarnas sång i *Fāfnesmāl*. *Hārbarðsliōð*, egentligen allittererande prosa, är närmast att föra hit.

b) i skaldepoesien få dikter såsom *Sigurðarbǫlkr* af Īvarr Ingimundarson och en dikt till Magnus barfots ära af Gīsl Illugason.

Fornyrdeslag är att betrakta som den nordiska utvecklingen af den samgermanska episka versen, af hvars rapsodiska anordning (se 36) det kanske är en återstod, att versernas antal i strofen ej alltid är 8 utan stundom färre, 4, 6, stundom flera, 10, 12.

Anm. Namnet *fornyrðeslag* finnes som öfverskrift till Hätt. 96, skrifvet med förkortning, och fullt utskrifvet i kommentaren till str. 96—99. Denna form af namnet är alltså att föredraga framför *fornyrðalag*, som icke finnes i fornlitteraturen. Möbius, Arkiv för nord. fil. I, 289, antog öfverskriften till Hätt. 96 vara att läsa så, men läsningen *fornyrþis lag* har sedan blifvit fastställd af K. Gíslason, Aarb. f. nord. Oldk. 1884, s. 157. Denna läsning bekräftas af Finnur Jónsson, Arkiv f. nord. fil. VIII, s. 309, som ock vid str. 98 funnit namnet *Starkaþar lag* skrifvet i kanten. Dessa namn beteckna sålunda blott hvar sin underart af strofformen i fråga, men numera användes dock fornyrdeslag som strofens namn, sedan kvidohattr upphört att så begagnas och förbehållits åt den åttaradiga strofen af 3- och 4-ledade verser omväxlande.

§ 40. Strof af fyrledade verser med assonans, ***toglag***, isl. *toglag* (*togdrāpolag*, *togmælt*, *togdrāpohāttr*).

Regler: *a*) Versen utgöres af typ. A, B, C, D, E och därjämte understundom af ◡́ × | ◡́ ×, A med mot regeln korta höjningar, och ◡́ – × | ⏊, E med kort första höjning.

b) Allitterationssystemen äro fyra, bistafvarna oftast två, och hufvudstafven måste stå i början af versen.

c) Helassonans finnes vanligen i jämna verser, udda verser hafva vanligen halfassonans men ock stundom tvärt om, stundom saknas assonans i udda vers.

Ex. Knūtsdrāpa 9.

Kōmo fylke A3
farlyster, es bar E1
hervīg ī hug, E1
hafanda staf. E1
Rauf ræser af D4
Rūmsveg suman A2k
kærr keisara D2
Klūspetrūse. D1

Toglag omfattar i Hätt. stroferna 68—70. De förnämsta dikterna i toglag äro: *Togdrāpa* af Þōrarenn loftunga, *Knūtsdrāpa* af Sighvatr skald, *Stuttfeldardrāpa* af Þōrarenn stuttfeldr och *Haraldsdrāpa* af Einarr Skūlason.

Anm. F. Jónsson, Stutt isl. bragafræði, s. 58, anser, att första stafvelsen i *toglag* o. s. v. bör skrifvas *tøg-* eller *tug-* men icke *tog-*. Nåmnets förekomst är angifven af Gislason, Njala II, s. 903 f., och Eft. Skr. II, 73.

§ 41. Strof af fyrledade verser med slutrim.

Regler: *a*) Versen utgöres af typerna A, B, C, D, E.

b) Allitterationssystemen äro fyra, bistafvarna en eller två, och hufvudstafven behöfver ej stå i början af versen.

c) Slutrimmet är manligt eller kvinnligt, och verserna rimma parvis eller halfstrofvis.

Ex. Hǫfoðlausn 14.

Verpr ***broddflete*** C3
með ***baugsete*** C3
hiǫrleiks hvate A2k
hann *es* *blōðs**kate**.* D2
þ**rōask* ***hēr *sem* ***hvar*** B
(***hugat*** *mælek* ***þar***)*;* D4, vl
frētt es ***austr*** *of* ***mar*** B
Eirīks *of* ***far***. E1

Denna strofform förefinnes i Hātt. 81, 84, 85, 86, 87. De förnämsta skaldestycken, som äga denna strofform, äro *Hǫfoðlausn* af Egell Skallagrīmsson, *Haraldsdrāpa* af þiōðolfr Arnōrsson och *Øysteinsdrāpa* af Einarr Skūlason.

§ 42. Strof af femledade verser utan assonans, ***malahattr,*** isl. *mālahāttr.*

Regler: *a*) Versen utgöres af de femledade typerna aA, aD (aE), A*, B*, C*, D* (E*) jämte dessas upplösningsformer, stundom D5 –́ × | ◡́ x̀ × eller upplösningsformer af fyrledade typer A, B, C, D, E, någon gång fyrledade typer utan upplösning eller sexledade typer, utvidgningar af A* –́ × –̀ × | –́ ×, t. ex. *blæio hugðak þīna* Am. 15,1 eller af D* –́ –̀ × | –́ –̀ ×, t. ex. *skǫp øxto skiǫldunga* Am. 2,1 –́ × –̀ | –́ ◡̀ ×, t. ex. *røynt hefk fyrr brattara* Am. 57,4.

b) Allitterationssystemen äro fyra, bistafvarna en eller oftast två, och hufvudstafven behöfver ej stå i början af versen.

Ex. Am. 52.

Brøðr *vārom* ***fimm*** E1
er ***Buðla*** *mistom,* aA1
hefer nū ***Hel halfa*** C*1
en ***hǫggner*** *tveir liggia.* aA*21

Mægð gat ek mikla A*21
mākak þvī løyna, A*21
kona vāliga! D2, v1
knākak þess niōta. A*21

Hatt. 95 exemplifierar där malahattr. De förnämsta dikter med denna strof äro, bland eddadikterna *Atlamāl* och delvis *Atlakviða* och *Hamðesmāl*, bland skaldedikterna *Biarkamāl en forno*, *Eireksmāl* och *Hrafnsmāl* af þormōðr Treffilsson. Vidare delvis *Haraldsmāl* eller *Haraldskvæðe* af þorbiǫrn hornklofe och *Hākonarmāl* af Øyvindr skaldaspiller.

Malahattr är en nordisk nybildning, som framgått af de samgermanska versformerna på det sätt, att en särskild strofform utbildat sig af de femledade verser, som funnos inströdda bland de fyrledade. Th. Wisén, som i Arkiv f. nord. fil. III, 193 ff., lämnat en specialundersökning af denna strofform, anser, s. 211, att fyrledade verser med upplösning varit mönstret för femledade verser och att verser af sådan natur ännu träffas i malahattr.

§ 43. Strof af femledade verser med assonans, ***hadarlag***, isl. *Haðarlag*.

Regler: *a*) Versen är i allmänhet typ D*, stundom E*, sällan andra.

b) Allitterationssystemen äro fyra, bistafvarna två, och hufvudstafven står (med 4 undantag) alltid i början af versen.

c) Helassonans står i jämna, halfassonans i udda verser. De äldsta skalderna underlåta assonans i somliga verser. Gíslason, Eft. skr. II, 92.

Ex. Hrafnsmāl 17.

Sende snarlynda D*1
sverða blikskerðer D*1

sveit enn sigrmæte D*1
sīð til brynhrīðar; D*1
drap ena dulgrøypo D*1, vs
drengia lof þengels E*2
drōtt sās dalgauta D*1
dōmðe herr sōmða. E*1

Hätt. 79 är exempel på hadarlag. Utom smärre verslämningar är blott *Hrafnsmāl* af Sturla þorðarson affattadt i denna strofform.

Anm. I Rǫgnvalds Hättalykell och på kanten af cod. Wormianus af Snorra Edda skrifves strofens namn *Haddarlag*.

§ 44. Strof af femledade verser med slutrim.

Regler: *a*) Versen utgöres af typerna aA, A*, C*, D*.

b) Allitterationssystemen äro fyra, bistafvarna två, men hufvudstafven behöfver ej stå i början af versen.

c) Slutrimmet är kvinnligt.

Ex. Būadrāpa 4.

Herr bar hātt merke D*1
ā Hamðes serke; aA1
grimt kom ēl eggia, C*1
at gekk lið seggia. E*2
Meiddo fiǫr flotna C*1
(flest varð hlīf brotna; E*2
glumðo grāer oddar) D*1
griōt ok skotbroddar. D*1

Hätt. 83 exemplifierar strofformen men med samma rim hela strofen igenom. I denna strofart är *Būadrāpa* af þorkell Gīslason.

§ 45. Strof af sexledade verser utan assonans, ***hattlausa,*** isl. *hāttlausa.*

Regler: *a*) Versen är drottkvädeversen, se § 23. *b*) Allitterationssystemen äro fyra, bistafvarna två, hufvudstafven behöfver ej stå i början af versen.

Ex. Krākomāl 2.

Hioggom vēr með hiǫrve. A1 + ⏊ ×
Heldr vask ungr, þās skīfðom A2 + ⏊ ×
austr ī Øyrasunde A1 + ⏊ ×
undorn frekom varge, A2k + ⏊ ×
ok fōtgūlom fugle C1 + ⏊ ×
fengom vēr, þars sungo E2 + ⏊ ×
við hāsøymða hialma C1 + ⏊ ×
hǫrð iarn, mikels verðar. A2k + ⏊ ×
Allr vas æ̅ger sollen, A21 + ⏊ ×
ōð hrafn ī valblōðe. E1 + ⏊ ×

Hätt. 67 är exempel på hattlausa. *Krākomāl*, hvars första strof ofvan meddelats, är däri affattadt. Stroferna i denna dikt hafva tio rader, men de två sista visa sig genom förekomsten af assonans som senare tillägg.

§ 46. Strof af sexledade verser med assonans, ***drottkväde***, isl. *drōttkvætt, drōttkvæðr hāttr.*

Regler: a) Versen är drottkvädeversen, se § 23. Udda verser hafva ofta stigande rytm, jämna däremot fallande och bruka särskildt ofta typ A2k.

b) Allitterationssystemen äro fyra, bistafvarna två, och hufvudstafven måste stå i början af versen.

Anm. 1. Andra bistafven måste stå i sista taktens första stafvelse, om den första icke börjar versen. Bevisställen hos K. Gislason, Efterl skr. II, 53 f.

c) Helassonans står i de jämna, halfassonans i de udda verserna. Sista assonansen, *viðrhending*, måste stå i sista taktens första stafvelse.

Ex. Bersǫglevīsor 16.

Ōlāfr lētomk iǫfra A21 + ⏑́ ×
ōrȳrr framast dȳrða; A2k + ⏑́ ×
urðo driūg ens digra A3 + ⏑́ ×
drōttens þing með hringom. A1 + ⏑́ ×
Goll bark iafnt of allan A3 + ⏑́ ×
aldr ok herverk sialdan A2b + ⏑́ ×
hrygg ā hvārretveggia A1 + ⏑́ ×
hende flotna sendes. A1 + ⏑́ ×

Drottkväde omfattar i Hātt. str. 1—48, 52—58, 66. I drottkväde äro de flesta af de fornnordiska skaldernas dikter affattade. Uttrycken *drōttkvǣtt, drōttkvǣðr hāttr* förekomma nästan blott i Hātt. och beteckna sannolikt den strofform, som var gängse i *drōtt*, konungens följe, i motsats till den enklare eddadiktningen. Se Mogk, Arkiv f. nord. fil. V, s. 108 f.

Anm. 2. Som öfvergångsstadier från hattlausa till det strängare drottkvädet kunna de strofformer anses, som kommentaren till Snorres Hātt. säger fornskalderna hafva kvädit.

De äro följande:

1) *Ragnars hāttr*, Hātt. 54, utan assonans i udda, helassonans i jämna verser. Hufvudstafven står icke i versens början utan efter en eller ett par stafvelser.

2) *Torf-Einars hāttr*, Hātt. 55, utan assonans i udda verser, riðhend (se § 34, anm. 7, *a*, 2) halfassonans i jämna verser. Hufvudstafven står i början af versen.

3) *Egels hāttr*, Hātt. 56, lik föregående men med riðhend helassonans i jämna verser.

4) *Fleins hāttr*, Hātt. 57, assonanser som i drottkväde men ställda i versens två första höjningar.

5) *Braga hāttr*, Hātt. 58, udda verser utan assonans, jämna verser hafva halfassonanser i versens två första höjningar; den sista assonansen bildar helassonans med sista taktens första stafvelse i den udda versen (*liðhenda*, se § 34, anm. 7, *c*, 5).

§ 47. Strof af sexledade verser med slutrim.

Regler: *a*) Vers och allitteration som i drottkväde.

b) Slutrimmen äro kvinnliga och verserna rimma parvis.

Ex. Rūnakvǣðe.

Īs kǫllom ***brū breiða****;* E1 + ´ ×
blindan þarf *at leiða.* A1 + ´ ×
Ār er ***gumna grōðe****;* A3 + ´ ×
get *ek at ǫrr var Frōðe.* A1 + ´ ×
Sōl er ***landa liōme****;* A3 + ´ ×
lūte'k *at helgom dōme.* A1 + ´ ×
Tȳr er ***einhendr āsa****;* A3 + ´ ×
opt *verðr smiðr at blāsa.* A1 + ´ ×

Denna strofform exemplifieras i Hätt. genom str. 88. Smärre stycken finnas däri affattade, däribland *Rūnakvǣðe*, från hvilket ofvanstående strof.

§ 48. Strof af sjuledade verser med slutrim.

Regler: *a*) Versen är hrynhent-versen, minskad med sista stafvelsen men med upplöslig slutstafvelse, se § 26.

b) Allitteration som i drottkväde.

c) Slutrimmet manligt eller kvinnligt; verserna rimma parvis.

Ex. Mālshāttakvǣðe 4.

Rō *skyldo menn* ***reiðe*** *gefa,* E1 + ´ × + ` ×
raunlītet *kømsk opt ā* ***þrefa****,* E1 + ´ × + ` ×
gagarr *es skaptr þvīt* ***gøyia*** *skal,* A2b, v1 + ´ × + ´
gørva *ǣtlak mēr lētt of tal.* A1 vs + ´ × + ´
Veret *hafðe mēr* ***verra*** *ī hug,* E1 + ´ × + ´
var *þat nǣr sem* ***kveisoflug****;* A2 + ´ × + ´
iafnan fagnar ***kvikr*** *maðr kū* A1 + ´ × + ´
kenner *hins at gleðiomk nū.* A1 + ´ × + ´

Denna strofform företrädes i Hätt. af str. 91, 94, och, om man frånser rimmets utsträckning öfver halfstrofen, af str. 90. I denna strof är *Málsháttakvæðe* affattadt.

§ 50. Strof af åttaledade verser med assonans, ***hrynhent, hrynhenda,*** isl *hrynhent*, *hrynhendr háttr*, *hrynjande háttr*, *hrynjande* f., *hrynhenda* f. eller ***liljolag*** (isl. *liliolag*).

Regler: *a*) Versen är hrynhent-versen, se § 24.

b) Allitteration och assonans som i drottkväde.

Ex. Lilja 80.

Svá *fýsomst, enn* ***søte*** *Iesú!* D1 +–́× +–́×
synda *líkn, at þeirra* ***mynder*** A1 +–́× +–́×
lítast mér, sem ***ligge*** *þrútet* A1 +–́× +–́×
linna *eitr um hiartat* ***innan.*** A1 +–́× +–́×
Send *hingat mér* ***siaufalds anda*** D1 +–́× +–́×
sanna *gipt, er løyse úr* ***banne*** A1 +–́× +–́×
mína ǫnd, svát ***mættak*** *þióna,* A1 +–́× +–́×
Mário *bló****me****! fyr yðvarn só****ma****!* A1vs +–́× +–́×

Hrynhenda omfattar i Hätt. str. 62—64. De förnämsta skaldestycken, som äro diktade i hrynhenda, äro följande: *Lilja* af Øysteinn Ásgrímsson, af hvilken namnet *Liljolag*, *Eireksdrápa* af Markús Skeggjason, *Magnúsdrápa* af Arnórr jarlaskald, *Skúladrápa* af Óláfr hvítaskald och *Hrynhenda* af Sturla Þórðarson.

B. Sexradiga strofer.

§ 51. ***Ljodahattr,*** isl. *lióðaháttr*.

Regler: *a*) Strofen består af sex verser, som utgöra fyra allitterationssystem. Halfstrofens två första verser, den udda och den jämna (kort-)versen, äro sam-

manbundna genom allitteration; den sista, den opariga (lång-)versen, fullraden (t. *vollzeile*) allittererar för sig.

Anm. 1. Halfstrofens två första verser torde oftast hafva betecknats som kortrader, i motsats till den tredje, långraden. Sievers betecknar de två första raderna som *kurzzeilen*, men då *langzeile* betyder dessa samma två verser, betraktade som en enhet, begagnar han för halfstrofens tredje vers namnet vollzeile. Heusler åter, som anser denna vers hafva väsentligen likartad byggnad som de båda andra, kallar den kurzzeile och talar om de båda öfriga som »erster Halbvers» och »zweiter Halbvers» af »der Langvers». Det synes synnerligen olämpligt att förknippa benämningen med en uppfattning, som blifvit så bestridd som Heuslers; namnet bör utgå från af alla erkända förhållanden. Då de två första verserna i halfstrofen äro förbundna med allitteration liksom udda och jämna verser i fornyrdeslag, synas de kunna benämnas som ett par sådana. Den tredje raden behöfver ett särskildt namn, och Sievers' *vollzeile*, som är godt, emedan det utsäger så föga om versens metriska byggnad, kan upptagas i norden, öfversatt till fullrad. Eljest kan man i motsats till versparet i halfstrofens början kalla dess tredje vers den opariga versen. På den nordiska terminologiens ståndpunkt (se § 7 anm.) äro ej heller de äldre namnen förkastliga, kortverser (hellre än: kortrader) för versparet, långvers (hellre än: långrad) för Sievers' fullrad.

b) Den opariga versen:

1) För Sievers' uppfattning (Agerm. metr. § 57) af den opariga versens byggnad har ofvan redogjorts under svällversen, se § 22. Utom dessa opariga verser med säkert tre höjningar, som utgöra 75 % af hela antalet, förekomma enligt Sievers vissa tvifvelaktiga och några med säkert två höjningar, t. ex. *ok sōlar sȳn* Häv. 68, samt några sannolikt med fyra höjningar, t. ex. *ek drekða Hlǫðvars sonom ā hafe* H. Hj. 18.

2) Heusler, Der Ljóþaháttr, s. 122 f., Über germ. Versbau, s. 93 f., förfäktar med hufvudsakligen följande bevis den uppfattningen, att den opariga versen är en vers med två takter.

α) Förekomsten af ordgrupper med tre tydliga höjningar utgör intet hinder för att versens schema haft två takter, enär ett af dessa språkliga hufvudtryck kunnat metriskt underordnas de andra, såsom sker i fornyrdeslag, t. ex. Rigsþ. 25,3 *Snōt*, *Brūðr*, *Svanne* (Über germ. Versbau, 99 f.). Exempel finnas på att samma ordgrupp i olika sammanhang behandlas metriskt olika.

β) Skenbart trefaldig allitteration utgör intet hinder för antagande af två takter, enär samma begynnelseljud som allitterationen får förekomma utan iktus inom ett allitterationssystem, se § 33.

γ) Ett bevis för den opariga versens tvåtaktighet kan hämtas från regeln om den opariga versens slut. För den opariga versens slut (kadans) gäller nämligen den regeln, att versslutet är antingen manligt (t. stumpf) eller fullt (t. voll), icke kvinnligt (t. klingend) (Ljóþaháttr, s. 139). Denna regel har till förutsättning, att hvad som följer på versens sista allitteration, måste uppfattas som en takt, och däraf följer nödvändigtvis för hela versen två takter (Über germ. Versbau, s. 111).

δ) Ett bevis för den opariga versens tvåtaktighet utgör det förhållandet, att understundom en fullrad som udda vers följes af en därmed allittererande jämn vers och alltså upphör att vara oparig, t. ex. Hāv. 61,6-7 *ne **h**ests en **h**eldr **þ**ōtt hann **h**afet gōðan.* Då dylika fullrader måste antagas tvåtaktiga liksom udda verser i fornyrdeslag, är det icke heller sannolikt, att ensamma opariga verser hafva tre höjningar (Ljóþaháttr, s. 131).

ε) Ett sannolikhetsskäl för att den opariga versen har två takter ligger i den iakttagelsen, att ju längre man går tillbaka i vershistorien, desto mer visar sig takternas antal konstant. De verkningar, som en modern skald söker nå genom växling i takternas antal,

åstadkommer den äldre versbyggnaden genom växlande taktfyllnad. Sannolikt äga alltså strofens alla verser samma antal takter (Über germ. Versbau, s. 107 f.).

Anm. 2. **Bugge, Ber. om forh. på det første nord. filologmøde, s. 140 f., har först påvisat en regel för slutet af den opariga versen i ljodahattr, nämligen att sista hufvudtrycket oftast hvilar på näst sista stafvelsen, som då är kort, och ungefär hälften så ofta på sista stafvelsen: mycket sällan hvilar sista hufvudtrycket på tredje stafvelsen från slutet, och då kan den näst sista vara lång eller kort. — Heusler, Ljóþaháttr, s. 136 f., påpekar, att hufvudtryckets läge på versslut af formen ⏓́ eller ⏑́ × enligt Bugges regel sammanfaller med manligt versslut, och undersöker därpå fallen med hufvudtrycket på tredje stafvelsen från slutet och undantagen med ord af formen –́ × i slutet samt finner, att ett ytterst ringa antal af dessa fall utgöra klingande versslut, hvadan sådana kunna anses uteslutna från kadansen i den opariga versen i ljodahattr. Heusler betviflar alltså blott i det fall den metriska riktigheten af ett ord af formen –́ × i slutet på den opariga versen i ljodahattr, att det börjar med allitteration, t. ex. Háv. 163,8 *heiler þeir's hlýddo*, men icke om ett föregående ord bär allitteration, t. ex. Háv. 31 *gestr at gest hæðenn*.**

c) Strofens verspar:

1) Sievers (Agerm. metr. § 58) finner i versparets båda verser principiellt samtliga normala verstyper i alla deras afarter (stegring, utvidgning, flerstafviga sänkningar) samt därjämte talrika verser med tre höjningar och konstaterar mångenstädes inom versparet en stigning från kortare till längre vers. Den udda versen består öfvervägande af verser med två höjningar, sällan G, ofta F, A, A*. Den jämna versen närmar sig fullraden genom öfvervägande bruk af verser med tre höjningar, mest AC, BC och AA.

2) Heusler (Ljóþaháttr, 159) karakteriserar versparets verser genom att den udda inskränker bruket af upptakt, den jämna brukar upptakt i 90 % af verserna, den udda har oftast kvinnligt versslut (49 %, manligt 39 %, fullt 12 %), den jämna oftast manligt

versslut (82 %, kvinnligt öfver 14 %, fullt 3,4 %), den udda versens första takt är oftast full, den jämna versens första takt oftast kvinnlig eller manlig.

Ex. Lok. 27.

Veizt[u], ef [ek]inne ættak C? (Sievers); ⏊××|×́×̣×̀× (Heusler)
Æges hǫllom ī AB; ×́××̀×|⏊rr
Baldre glīkan bur AB; ×́××̀×|⏊rr
ūt [þū] nē kvæmer A1; ⏊××|⏊×
frā āsa sonom B; ×|⏊–|⏑́⏑
ok være [þā] at þēr vreiðom veget aAvsB; ×⏑̀⏑⏑⏑⏑|⏊–|×́×

Lok. 57.

þege þū rǫg vættr A2b, 1v (Sievers); ×́×⏊̀|⏊×̀, (Heusler)
þēr skal [minn] þrūðhamarr *C3; ⏑⏑⏑|⏊|×́×rr|
Miǫllner māl fyrnema. AB; ⏊–|×́××̀×
herða klett, F; |⏊–|⏊
drep [e]k þēr halse af AB; ×̀×|⏊–|×́
ok verðr þā [þinu] fiǫrve um faret aAB; ×⏑̀⏑⏑⏑|⏊××|×́×

I Hätt. är strof 100 exempel på denna strof. Ljodahattr är strofformen i eddadikterna *Lokasenna* och dem, hvilkas namn sluta på *-māl*, utom *Atlamāl* och *Hamðesmāl*. Vissa af dem innehålla inströdda strofer i fornyrdeslag. *Hākonarmāl* af Øyvindr skaldaspiller har åtskilliga strofer i ljodahattr men för öfrigt malahattr.

Anm. 3. Namnet *liōðahāttr* finnes enligt Finnur Jónsson, Arkiv f. nord. fil. VIII, s. 308, skrifvet på bladets kant uti cod. reg. af Snorres edda af samme skrifvare som själfva handskriften. Detta namn, som redan Rask användt, har sålunda visats äga hemul i fornspråket. I mening, att sådan icke funnes, hade Th. Möbius, Arkiv f. nord. fil. I, 293, påpekat, att namnets form i Rǫgnvalds Hättalykell vore *liōðshāttr*.

Anm. 4. En afart af ljodahattr bildar i Hätt. str. 101 galdralag, isl. *galdralag*, som uppkommer genom att till endera eller bägge

de opariga verserna fogas en ny oparig vers, som antingen förbindes genom allitteration med den föregående eller har självständig allitteration. Denna strofform förekommer blott sporadiskt uti dikter i ljodahattr.

Ex. Hāv. 104.

Gunnlǫð mēr um gaf
gullnom stōle ā
drykk ens dȳra miaðar;
ill iðgiǫld
lēt ek hāna epter hafa
sins ens heila hugar,
sins ens svāra sefa.

Galdralag har dock en vidsträcktare betydelse, se § 56.

Anm. 5. I eddasångerna finnas stundom äfven andra kombinationer af versparsverser (p) och opariga verser (o) utan att dessa strofformer erhållit särskilda namn, t. ex. Häv. 154 p p o p p o o o, Vafþr. 38 p p o p p p p o m. fl.

C. Fyraradiga strofer.

§ 52. Dessa strofer hafva alla slutrim och förekomma i rīmur. De vanligaste formerna anföras efter T. Wisén, Riddararímur, s. V—XIII och Sievers, Agerm. metrik, s. 118.

Rimornas strofer öfverensstämma med de äldre dikternas runhenda genom bruket af allitteration jämte slutrimmet och äga äfven stundom dessutom assonans samt genom friheten att upplösa höjning och sänkning men skilja sig från den äldre runhendan genom uteslutande trokaisk rytm (⏊ ×) med eller utan en enstafvig, sällan tvåstafvig upptakt. Andra fotens höjning kan vara kort. Redan de äldsta rimorna skilja sig ock bestämdt från runhenda genom alternerande rim; runhenda däremot hade just sitt namn af att rimmen bildade en följd, isl. *runa.* Rimornas äldsta strofform har sannolikt uppstått genom efterbildning af

latinsk medeltidspoesi; en strof i en latinsk þorláksǫngr från omkr. 1200 öfverensstämmer i byggnad med ferskeytt (F. Jónsson, Stutt ísl. bragafræði, s. 60 f.).

§ 53. *Ferskeytt.*

Schema: (×) | –́ × | ⏔́ × | –́ × | –́
(×) | –́ × | ⏔́ × | –́ × |
(×) | –́ × | ⏔́ × | –́ × | –́
(×) | –́ × | ⏔́ × | –́ × |

med rimflätningen ab ab; a är alltså manligt, b kvinnligt rim.

Ex. Filípó-rimur I, 14.

*Fylkis arfinn fremdum skr***yddr**
*ferr ī bryniu st***olta***;*
*kemr um hālsinn klēnn ok pr***yddr**
*kragi með vœnum h***olta***.*

Denna strofform förekommer oftast, och därpå äro de äldsta rimorna diktade: *Olafsrīma* och *Skīðarīma.*

Anm. Afarter uppstå genom olika anordningar af rimmen:

a) *halfhending* genom helassonans i udda versernas första och andra höjning;

b) *alhending minne*, helassonans i alla verserna;

c) *oddhending*, rim mellan andra och sista höjningen i udda verser:

α) *halfdȳr oddhending*, de udda verserna rimma fortfarande sinsemellan.

Ex. FR. IV, 26.

*Bītur s***egg** *ī brodda hr***egg**
*brandrinn klȳfur þ***essi***,*
*hǫku ok sk***egg** *en hvassa* **egg**
ok hǫfuð af kōngsins **essi***.*

β) *baksneidd oddhending*, de udda verserna hafva upphört att rimma med hvarandra.

Ex. Herburts-rimur II, 5.

*Līkams h***armr** *leiðr ok* **armr**
*lȳðum kann at gr***anda***;*
*safinn er b***eiskr** *ok sorgar m***eiskr***,*
*saman skal þessu bl***anda***.*

§ 54. *Stafhenda* eller *stuðlalióð.*

Versens schema är: –́ × | –́ × | –́ × | –́. Rimmen äro manliga. Rimflätningen är aa bb eller aa aa (*alhent* eller *óðýr stuðlalióð*).

Ex. FR. V, 1.

Áður var þar óðrinn lestr;
efniligr í Spania vestr
fríða átti festar-kvon
Filipó jungi Reinaldsson.

§ 55. *Urkast.*

Schema: –́ × | –́ × | –́ × | –́
× | –́ × | –́ (×)
–́ × | –́ × | –́ × | –́
× | –́ × | –́ (×).

Rimflätningen är ab ab. Rimmet *a* är manligt, någon gång kvinnligt, i hvilket fall följande vers saknar upptakt, rimmet *b* kvinnligt eller manligt.

Ex. FR. III, 12.

Friggia heiter fóstra mín
kvað fríður svanni,
hon skal, gramsson, geyma þín
í góðu ranni.

FR. III, 13.

Reinald kóngr ok refla gátt
með rausnar starf
feingu sorg á flestan hátt,
at Filipó hvarf.

§ 56. I den forna versläran upptagas en mängd stroffformer, hvilka kännetecknas ej af metriska utan af retoriska egenheter. Så kallas Hätt. 9, 10, 11 för resp. *sextánmælt*, *áttmælt*, *fiorðongalok*, emedan en sats afslutas inom resp. ½, 1, 2 verser och sålunda en åttaradig strof kommer att innehålla resp. 16, 8, 4 satser.

Hätt. 27 kallas *ālagshāttr*, emedan den föregående versens sats afslutas i första leden af den följande versen. Hätt. 17—23 *refhvǫrf* och *refhvarfabrōðer* kännetecknas af att ord med motsatt betydelse sättas jämte eller i närheten af hvarandra. Hätt. 12—14 kallas *stælt* och utmärka sig genom att sammanhanget afbrytes genom parentetiska inskott, *stāl*. Dylika inskott och omkastningar göra ofta sammanhanget dunkelt. Galdralag, isl. *galdralag*, kallas hvarje strof, i hvilken strofens eller halfstrofens sista vers upprepas fullständigt eller med någon obetydlig förändring. Versen, som utgör upprepningen, kallas *drag*. Dylik upprepning förekommer i synnerhet i dröm- och spökelsepoesien.

Anm. *Stāl* »inskott» är samma ord som fe. *staðol* »fundamentum», fht. *stadal*, och har ej något sammanhang med *stāl* »stål», Sievers Beitr. V, 528. B. Magnússon Olsen, Den tredje og fjærde gram. Afh. i Snorres Edda, s. 323, sammanställer ordet med isl. *stāl* »den forreste opadböjede del af kølen i et skib».

Kap. V. Skaldestycket.

§ 57. Den fornnordiska poesien består dels af enstaka strofer, mest i drottkväde, dels af självständiga skaldestycken. De förra kallas lausavisor (isl. *lausar vīsor*, *einstakavīsor*, *stǫkor*, *kviðlingar*) och utgöra integrerande beståndsdelar af sagornas berättelse. De äro antingen improvisationer, tillskrifna sagornas handlande personer, eller ock äro de konstfullare smådikter, ämnade att hugfästa någon märkligare tilldragelse. Särskilda arter däraf med afseende på innehållet äro: *mansǫngsvīsor*, kärlekskväden, *nīðvīsor*, smädedikter,

draugvīsor, som läggas i munnen på spöken, och *draumvīsor*, som omtala innehållet af någons dröm.

De självständiga skaldestyckena däremot bestå alltid af ett flertal strofer. Många allmänna benämningar på ett skaldestycke finnas, hvilka ingå i dikternas namn, såsom *-balkr*, *-drāpa*, *-flokkr*, *-galdr*, *-kvæðe*, *-kviða*, *-liōð*, *-māl*, *-sǫngr*, *-stikke* (»kort dikt med korta verser», Gislason, Eft. skr. I, 227), *-tal*, *-þula*, *-vīsor*. — Rimor, isl. *rīmur*, kallas de efter år 1400 författade rimmade dikterna med fyraradiga strofer.

Särskildt gjordes i skaldepoesien skillnad mellan flock, isl. *flokkr*, en samling strofer utan indelning och begränsning, oftast handlande om en enda tilldragelse, t. ex. en strid, samt drapa, isl. *drāpa*, en längre dikt, som konstfullt var indelad i afdelningar genom »stäf», se § 58, och var rikare på innehåll. Drapan diktades till någon frejdad mans eller en guds ära och ansågs förnämligare än flocken.

Anm. Undantagsvis finnas dock dikter med namnet *drāpa*, oaktadt de sakna stäf, såsom *Steflausa* af *þōrðr veile*. *Arenbiarnardrāpa* af Egell Skallagrimsson saknar stäf, men namnet drapa i öfverskriften till dikten är tillkommet genom en afskrifvares misstag, och sagan kallar dikten *kvæðe*.

§ 58. Stäf, isl. *stef*, består af ett antal (2, 3 eller 4) verser, som utgöra en integrerande del af en strof och återkomma på bestämda ställen i skaldestycket. Stäfvet uttrycker vanligen en allmän tanke i öfverensstämmelse med drapans syfte och äger ej till innehållet något sammanhang med den strof, hvari det står. Om stäfvet se Th. Möbius, Vom Stef i Germania XVIII, 129—147.

Genom stäfvet delas drapan i vissa afdelningar. Hvad som föregår den första strof, hvari stäfvet uppträder, kallas inledningen (modern isl. *inngangr* eller

upphaf). Stroferna från och med den första, hvari stäfvet förekommer, till och med den sista, som innehåller stäf, kallas stäfjabalk, isl. *stefiabalkr*, *stef* (pl.) eller *stefiamēl* (pl.). De därefter följande stroferna kallas afslutningen, isl. *slǫmr* (modern isl. också *niðrlag* eller *ālyktan*).

Stäfjabalken delas åter af stäfvet i afdelningar, som kallas stäfjamel (isl. *stefiamēl*, *-māl*). I hvarje sådan afdelning ingår stäfvet en gång, och en ny afdelning betecknas genom upprepande af samma eller anbringande af ett nytt stäf. Alla stäfjamel måste innehålla lika många strofer, men antalet är godtyckligt; första stäfjamelet innehåller dock ej mer än en strof utom i de drapor, som hafva rekstäf sträckande sig öfver flera strofer (se nedan).

Stäfvets verser stå antingen jämte hvarandra i slutet af en strof, sammanbundet stäf, hvilket är det vanligaste, eller ock äro de skilda åt, skildt stäf, (isl. *klofastef* eller *rekstef*) bildande början och slut af samma strof eller halfstrof eller spridda öfver flera strofer.

Det sammanbundna stäfvet består antingen af två verser (i sht i äldre drapor såsom *Aðalsteinsdrāpa* af Egell, *Grāfeldardrāpa* af Glūmr Geirason och *Ōlafsdrāpa* af Hallfreðr) eller af fyra verser (såsom i *Geisle*, *Leiðarvīsan*, *Līknarbraut*, *Harmsōl*, *Lilia*).

Ex. Geisle af Einarr Skūlason.

I. *Inngangr:* Stroferna 1—17.
II. *Stefiabalkr:*
Stefiamēl 1:

Strof 18. *Fūss emk, þvīt vann vīse*
— vas [hann] mestr konongr — flestar
— drött neme mœrð! — ef mœttak,
manndȳrðer, stef vanda.

Stef { Greitt mā gumnom lētta
Goðs rīðare strīðom;
hraustr þiggr alt, sem æster
Ōlāfr af gram sōlar.

Stefiamēl 2:
Strof 19, 20.

Strof 21. *Dȳrð lætr dǫgling Hǫrða*
— dyliat meðr þess — gleðia
ītr — munat ǫðlingr betre —
alls grøðare — føðask.

Stef { Greitt mā gumnom lētta
goðs rīðare strīðom;
hraustr þiggr alt, sem æster,
Ōlāfr af gram sōlar.

Stefiamēl 3—10 bestå likaledes hvartdera af 3 strofer och äro byggda som *stefiamēl* 2.

III. *Slømr:* Stroferna 46—71.

Anm. I Hǫfoðlausn af Egell och måhända i Ragnarsdrāpa af Brage och Ōlafsdrāpa af Hallfreðr har stäfvet sin plats i en halfstrof i stället för en strof. Genom att stäfvet i slutet af de två senare stäfjamelen är ett annat än i slutet af de två förra, bildar stäfvet i Hǫfuðlausn en öfvergång till det skilda stäfvet.

Det skilda stäfvet består af två, tre eller fyra verser. Stäfvets verser skiljas af mellanstående delar af den egentliga drapan och befinna sig antingen i en strof eller äro fördelade på flera.

På skildt stäf i en strof ger *Jōmsvīkingadrāpa* af Biarne Kolbeinsson exempel:

I. *Inngangr:* Stroferna 1—14.

II. *Stefiabalkr.*
Stefiamēl 1.

Strof 15. Ein drepr fyr mēr allre
ōtrauðr ā lǫg skeiðom
ǫrr þengell bað ȳta
ītrmanns konan teite;
gōð ætt of kømr grimmo,
gekk herr ā skip, darra
hinn's kunne gnȳ gørva,
gøðings at mēr strīðe.

Stefiamēl 2:

Stroferna 16—18.

Strof 19. Ein drepr fyr mēr allre,
eldr gnauðaðe vīða
elre skøðr of øyiar
ītrmanns konan teite;
gōð ætt of kømr grimmo,
gaus upp loge ōr hūsom,
grīðom rœnte gumna,
gøðengs at mēr strīðe.

Stefiamēl 3—6, hvartdera 4 strofer och byggda som *stefiamēl* 2.

III. *Slømr:* Stroferna 36—45.

Skildt stäf, fördeladt på flera strofer, uppvisar *Rekstefia* af Hallar-Steinn:

I. *Inngangr:* Stroferna 1—8.

II. *Stefiabalkr.*

Stefiamēl 1:

Strof 9. *Fēmildr fylker vilde*
firna mǫrg ok hǫrga
blōthūs brenna lāta;
bað hann heiðen goð meiða.
Siðvandr sīðan kende
sannfrōðr trūo gōða

herlundr hǫlða kindom.
Hann's rīkstr konongmanna.

Strof 10. *þiōð lǫnd þremia skynder*
þrenn kristnaðe ok tvenna:
hildengs hǫppom valda
hans rīke frāk slīkom.
Mærengs mǫnnom skȳresk
merke fremðar verka
eggmōts eige lītel.
Ōlāfr und veg- sōlar.

Strof 11. *Īsland ēla skynder,*
ītr lista, vann kristnat
gollmildr Grønavelde,
Gǫndlar þøys ok Øyiar.
Handvīst Hialta grundar
hann sem Nōregs manna
hātto hilmer bøtte.
Hǫll ok — fremstr at ǫllo.

Stefiamēl 2. Stäfvets tre verser utgöra åter slutrader i hvar sin af stroferna 12—14.

Stefiamēl 3—5 äro byggda på samma sätt som stefiamel 1 och 2.

III. *Slømr:* Stroferna 24—35.

Anm. 1. Från midten af 1100-talet förságs drapan stundom med två eller flera stäf. I Lilja utgöra sålunda str. 26—50 en stäfjabalk och 51—75 en ny med ett annat stäf.

Anm. 2. Stäfvet tillhör skaldediktningen men finnes dock i Eddan i Vǫlospā, påvisadt af Bugge i hans eddaupplaga Vsp. I, str. 49, s. 8—9, och Zeitschr. f. deutsche Phil. I, 410. Stäfvet är sammanbundet och upptager ensamt en strof:

Gøyr nū Garmr miok
fyr Gnīpahelle,
festr man slitna

en freke renna.
Fiolð veit ek frǿða,
fram sē ek lengra
um ragna rǫk
rǫmm sigtīva.

Därigenom erhåller Vsp. följande indelning: I. *Inngangr:* str. 1—49. II. *Stefiabalkr:* Stefiamel 1: str. 50, Stefiamel 2: str. 51—55, Stefiamel 3: str. 56—60. III. *Slǿmr:* str. 61—68.

Anm. 3. Från stäfvet är att skilja omkvädet, isl. *viðrkvǽðe*, som är gemensamt för alla strofer. Det har de nordiska folkvisornas omkväde till förebild. Stundom förekommer dock äfven i den gamla poesien ett omkväde i alla strofer antingen i början, såsom *hioggom vēr með hiǫrve* i *Krākomāl*, eller i slutet, såsom

þō lǽtr Gerðr i Gǫrðom
gollhrings við mēr skolla

i Harald hårdrådes gamanvisor till ryska prinsessan Elisabet. — Ett slags ersättning för stäf torde de satser ur fornsagan (»forn minne») vara, som, exemplifierade genom Hätt. 13, *hiāstǽlt*, stundom förekomma i slutet af strofen, t. ex. Sigurðardrāpa af Kormakr Ǫgmundarson 3:

Hrōðr gǿrek of mǫg mǽran
meir Hākonar fleira;
haptsǿnes geld hānom
heið. Sitr þōrr i reiðo.

Sammaledes 4,4: [*gunnr.*] Komsk Urðr at brunne; 5,4 [*-faz.*] Vēlto goð þiaza; 6,4: [*fens?*] Vā gramr til menia. — I *Haraldsdrāpa* af Illuge bryndǿlaskald förekomma i liknande användning verspar med ämne från Volsungasagan.

Uti rimorna föregås oftast men icke alltid det episka innehållet af en lyrisk inledning, isl. *mansǫngr*. Denna inledning, som vanligen upptager flera strofer, är alltid skrifven på samma versslag som den egentliga riman men bildar genom sina känsloutgjutelser, ofta affattade på ett dunkelt, svårbegripligt språk, en bjärt motsats till den efterföljande berättelsens objektiva hållning samt enkla och tydliga framställningssätt (Th. Wisén, Riddara-rímur, s. III).

Anm. 4. Det äldsta exemplet på en *mansǫngr* som inledning till en berättande dikt finner man uti inledningsstroferna till Biarne Kolbeinssons *Jōmsvīkingadrāpa* (Wisén, ib.).

Kap. VI. Fornsvensk och forndansk poesi.

§ 59. Den fornnordiska allitterationspoesien, för hvars metrik redogjorts i det föregående, har kommit till oss i den fornnorsk-isländska språkformen, och de skalder, af hvilka dikter finnas i behåll, äro uteslutande norrmän eller isländingar. Att dock äfven svenskar och danskar under forntiden känt och idkat en skaldekonst af samma skaplynne som den norsk-isländska, är höjdt öfver allt tvifvel. I fornlitteraturen finnas antydningar därom, och spår af deras allitterationspoesi äro bevarade som rim och verslämningar i de gamla lagarna (lagverser), i metriska runinskrifter (runverser) och i allittererande och assonerande uttryck i det äldre eller nyare språket (språkrim). Till lagverserna ansluter sig närmast en allittererande strof, som finnes bevarad i den Gutasaga, som utgör ett bihang till Gutalagen.

§ 60. Lagverserna äro behandlade i följande arbeten: E. H. Lind, Om rim och verslämningar i de svenska landskapslagarne, Uppsala universitets årsskrift, 1881; H. Vendell, Bidrag till kännedomen om allitterationer och rim i skandinaviskt lagspråk, Helsingfors 1897 (innehåller fullständiga förteckningar på allitterationer och rim i fornisl., fornnorskt, forndanskt,

nydanskt och nysvenskt lagspråk och i de af Lind icke behandlade fsv. landslagarna och Magnus Erikssons stadslag).

I landskapslagarna finnas dels en mängd ställen, där sammanhopningen af rimstafvar vittnar om gammal versform, dels finnas verspar, halfstrofer, hela strofer och ännu längre serier af verser tämligen väl bibehållna. Det är i synnerhet allmänna lagformler och uppräkningar, som äga metrisk form. Dessutom förekomma talrika prosarim.

Den vanligaste strofformen är ***fornyrdeslag,*** t. ex. Upl. l. Kg. 12,12:

æn siælvær i sot B
ællr sarum liggær B
ællr döþæn warþnæþ aA1
fore durum hawær C2
ællr ær kallaþær C3
aff kunungi C1 ×◡́–́×
ællr ær eldær höghri C1
æn hawæ þorff B ×◡́×–́
ællr ær a fiæti aA3 ×–́×◡́×
feæ sins. F

Anm. 1. Förra delen af strofen är af Lind restituerad; i lagen lyder stället: *Liggær han j sot ællr sarum ællær hawær döþæn warþnæþ fore durum æller ær kallaþær aff kunungi ællr ær elder höghri æn hawæ þorff ællr ær a fiæti feæ sins.* Strofen är 10-radig. Jfr hurusom ofta i isl. uppräkningar hafva rapsodisk form.

Stundom förekommer ock ***ljodahattr,*** t. ex. VGL. I, Md. 13,1:

þær æru þry ol F
ær iammykit C3
skal bøta at þræl sum þiængn; aAB
æit ær brulløp A2b

annat giftærøl D*4
þridiæ ær ærvis-øl. AB

Anm. 2. Den opariga versen i ljodahattr slutar ej sällan på –́ ×, se Lind, s. 83.

Någon gång finnas spår af strof med slutrim, icke att sammanställa med forndiktningens runhenda, då allitteration saknas, utan af yngre ursprung, t. ex. Söd. m. 36,1:

*Nu ær sagt vm drap oc s***ar**
*oc scaþa þen man kan h***endæ**
Guþ han giwi os friþ oc **ar**
oc lif for vtan **ændæ**.

StroffRormer med assonans förekomma icke i lagarna men väl tillfällig assonans som i eddadikterna, se § 34, t. ex. ÖGL. b. 51:

Nu ær ***laghsagha*** *iþur*
*lyktaþ ok ut s****aghþ***
mæþ ***hund*** *ok* ***harvu*** *tinda.*

Anm. 3. Heusler, Über germ. Versbau, s. 80 f., anser som prosa en stor del af de lagverser, som Lind antagit, liksom ock många af runverserna, dels emedan allitterationen icke står på det ord, som måste äga den största tryckstyrkan enligt de af Rieger uppvisade reglerna, se § 27, dels emedan innehållet har en individuell, icke en typisk prägel.

§ 61. Gutasagans strof.

Alt ir ***baugum bundit;*** A1 + –́ ×
boland *al þitta warþa,* A*1 + –́ ×
faum þria syni aiga. C3, v1 + –́ ×
þaim gief'k namn ofydum. A1 + –́ ×
Guti *al* ***Gutland*** *aiga,* A2b, v1 + –́ ×
Graipr *al annar haita* A1 + –́ ×
oc ***Gunfiaun*** *þriþi,* C1 + ⏑́ ×
ulu ***Gutlandi*** *skipta.* C1 + – ×

Strofen är ***hattlausa*.**

Anm. 1. Texten i Gutasaga kap. I lyder: *Hann riaþ draum þinna so: Alt ir baugum bundit; boland al þitta warþa, oc faum þria syni aiga. þaim gaf hann namn allum ofydum. Guti al Gutland aiga, Graipr al annar haita oc Gunnfiaun þriþi. þair schiptu siþan Gutlandi i þria þriþiunga so at...* Strofen är påvisad af C. Säve, Gutniska urkunder, som likväl blott antager v. 1—3, 5—7 vara i poetisk form. Versen 4 inskjuter han mellan dessa som prosa, och v. 8 sammanhänger med den följande prosan. Möjligen är detta riktigt, och åt den uppfattningen lutar prof. Läffler, liksom den ock finnes hos Noreen, Altschwed. Lesebuch, s. 38. Allitterationen synes emellertid berättiga att medtaga äfven v. 4, 8, och för detta fall torde hela strofen böra fattas som direkt anföring, såsom prof. Bugge och prof. Läffler insett och restituerat 1 sg. *gief* eller kanske hellre enligt Läffler *gief'k*. Som prof. Läffler påpekat, är *faum aiga* en sammanställning, som tyder på ursprunglighet och bör bibehållas. I så fall kan dock icke hjälpverbet *faum* bära allitterationen, utan denna måste hvila på *þria* och *þair*, hvilka ock genom sin betydelse äga den största tryckstyrkan. I v. 7 fattas, som prof. Läffler påpekat, en stafvelse. *Gunfiaun* är tvåstafvigt, måhända har detta namn haft någon äldre trestafvig form. Restitutionen af v. 8 är ej påtagligt riktig. Prof. Bugge antager *ulu Gutlandi skipta*, prof. Läffler föreslår *skiptin* 3 pl. konj. samt håller ock för möjligt, att *þriþi* skall läsas *þriþie* och allitterera jämte *þair*, som då skulle läsas före verbet, såsom det står i texten. Då hela strofen innehåller en spådom, synes ock denna vers böra göra det, hvarför prof. Bugges emendation synes äga företräde.

§ 62. Runverserna äga för metriken betydelsen af originalurkunder, i fråga om hvilka texträttelse sålunda i allmänhet icke kan få göras af metriska skäl. Runversernas metriska värde inskränkes åter af deras ringa omfång och deras mindre konstnärlighet.

Till omfånget utgöras de metriska runinskrifterna någon gång af en vers, vanligen af flera, såsom 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 12, 14, verstal, som dels äro förenliga med strofindelning, dels icke.

Versernas byggnad är i det hela öfverenstämmande med reglerna för den fornnorsk-isländska versbyggna-

den men är i vissa afseenden friare. Höjningarna kunna utgöras af andra korta stafvelser än enstafviga ord på enkel konsonant äfven utan att stå invid stafvelse med bitryck; sänkningarna hafva ej sällan formen – ×; upptakter eller annars utvidgade typer förekomma emellanåt, äfven sexledade verser; treledade verser äro mycket vanliga; allitterationen står ofta i andra foten äfven af andra typer än A3; en bistaf är vanligare än två äfven i typ A2. Den opariga versen i ljodahattr slutar ej sällan på ⏊ ×.

Runversernas strofformer: *a*) ***Fornyrdeslag*** är den vanligaste stroffformen, ehuru verserna vanligen äro färre än åtta, någon gång flera. En fullständig strof utgör t. ex. inskriften på runstenen vid Sälna, Skånila s:n, Säminghundra h:d, Uppland, L. 485, B 41, D II, 124, Runverser n:r 32, med följande transskription:

Hē(r) mun liggia A3
með aldr lifiR C3
b*rō h(a)rðslagin* D2
b*rēð æft gōðan;* A1
s*wēnaR garðu* A1
at ***s****inn faður* C3
mā ēgi ***b****røtaR kuml* B
b*ætra værþa.* A1

Rökstenens strof:

R*æið þiaurīkR* F
hinn þormōði C1
s*tilliR flutna* A1
s*trandu Hræiðmarar,* D*2
sitiR nū ***g****arwR* F
ā ***g****uta sīnum* C2
sk*ialdi ub fatlaðR* A2b
sk*ati Mæringa.* D1, 1v

Anm. 1. Strofen är återgifven efter Bugges omskrifning med vanlig ljudbeteckning uti Om Runeindskrifterne paa Rök-stenen i Östergötland og paa Fonnaas-spænden fra Rendalen i Norge, s. 60, i K. vitterh. hist. och ant. akad. handl. n. f. XI: 3.

b) ***Kvidohattr*** förekommer t. ex. uti inskriften vid Hummelstad, Löts s:n, Trögds h:d, Uppland, L. 692, B. 584, D I, 67, Runverser n:r 47:

Hiær m(a)n ***standa*** { A3 eller F, om *m(a)n* antages förlorat vokalen.
stēn *miðle* ***bȳa*** A1
rāði *tængr* F
þāʀ ***rȳnn*** *sei* C
rūnum ***þēm*** F
sum ***Balli*** ***risti*** aA1

Anm. 2. Bugge återgifver runristarens namn *Bœli*, hvilket gör versen till typ C2. Lundgren, Svenska landsmålen X: 6, s. 21 f., sammanställer det med det i ortnamn ingående fsv. **Balle* och har intet ex. på något fsv. **Bœli*.

c) ***Ljodahattr*** kan måhända antagas i inskriften vid Krageholm, Säfvestads s:n, Herrestads h:d, Skåne. L. 1427.

Hann vaʀ ***bæstr*** F
būmanna F
auk ***mildastr*** ***mataʀ***. B,v2

d) ***Toglag,*** liknande varianten *enn skamme hättr*, Hätt. 72, hvilken är utan assonans i udda verser men har tvåstafvig helassonans i jämna verser, finnes uti inskriften vid Djulefors, Stora Malms s:n, Oppunda h:d, Södermanland. L. 902, B. 787, såsom påpekats af Bugge i Tolkning af runindskriften på Rökstenen i Östergötland, s. 79. Inskriftens två sista helassonanser äro dock blott enstafviga.

Hann austarla C1
arði barði A1
ok ā Langbarða C1
landi andaðis. D*2

e) ***Drottkväde,*** Karlevi, Vickleby s:n, Södra motet, Öland. L. 1323, B. 1071. Runverser n:r 113.

Folginn liggr hinn's fylgðu — A1 + ⏊ ×
flæistr vissi þat — mæistar D4 + ⏊ ×
dǣðir dolga þrūðar A1 + ⏊ ×
draugr ī þæimsi haugi; A1 + ⏊ ×
munat ræiðviðurr rāða C3 + ⏊ ×
rōgstarkr ī Danmarku D4 + ⏊ ×
Yndils iarmungrundar A1 + ⏊ ×
ørgrandari landi D1 + ⏊ ×

Anm. 3. Doc. Söderberg, hvars läsning af inskriften i Ant. tidskr. f. Sverige, IX: 2, ligger till grund för ofvanstående transskription, anser stenen rest öfver en dansk höfding, som aflidit nära den plats, där stenen finnes, och åberopar dels innehållet i andra halfstrofen, dels den omständigheten, att stenen är rest ute på en strand afsides från bygden, under det alla andra öländska runstenar finnas eller funnits i närheten af byarna. Strofens författare har alltså icke varit svensk, kanske heller icke dansk, enär enligt Söderberg bruket af *r* för *ʀ* tyder på en norsk eller isländsk ristare, hvilken uppfattning Söderberg antydt redan i Ant. tidskr. f. Sverige IX: 2, s. 13 not. 3, samt i Arkiv f. nord. fil. VI, s. 104.

För runverserna egendomliga strofformer äro, som det synes, *f*) ***Kolunda-strofen,*** en inskrift vid Kolunda, Stenkvista s:n, Ö. Rekarne h:d, Södermanland, D 8vo 60 och *g*) ***Grinda-strofen,*** en inskrift vid Grinda, Spelviks s:n, Rönö h:d, Södermanland.

a) Kolundastenen, D 8 vo 60.

þeʀ settu sten syniʀ E1 + ⏊̀ ×
þorketils ok Fulku E*vn: ⏊ ̀ × – | ⏊ ×

***hiar** faður ok mōður*   E*vn: ⏊̷⏊̷ × – | ⏊̷ ×
æftiʀ giarðu drængila.   A1 + ⏊̷⏊̷ ×

Anm. 4. Runverser, s. 330 antages denna inskrift af prof. Bugge utgöra 6 verser i fornyrdeslag, hvilken uppfattning prof. Bugge ej mera vidhåller. Uppfattad på ofvanstående sätt, kan inskriften läsas, som den står på stenen, och utgör en jämn halfstrof. Måhända äger det ock betydelse, att på stenen hvar vers upptager en rad. Allitterationernas ställning i versens början torde vara att betrakta som en afsedd konstform; jfr Runverser 155, D II, 146. Antagande af allitteration ***hiar**: æftiʀ* stödes af att i isl. alliteration mellan vokal och *h* framför vokal förekommer äfvensom mellan *hv-* och *v-*, se § 33, anm. 6.

b) Grindastenen, Runverser n:r 159.

Griūtgarðr Enriði syniʀ   ⏊̷⏊̷ | ⏊̷⏊̷ × | ⏊̷ ×
giarðu at faður sniallan   E*2, vn
Guðvēʀ vaʀ væstr ā Ænglandi   E*1 + ⏊̷⏊̷ ×
gialdi skifti,   A1
borgiʀ ā Saxlandi   E2 + ⏊̷ ×
sōtti Karli.   A1

Anm. 5. Äfven eljest förekommer växling af 6-ledade och 4-ledade verser i de metriska runinskrifterna, se Runverser, s. 393.

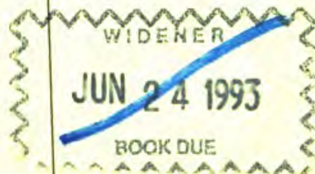
§ 63. Språkrim kallas enstaka uttryck med allitteration, assonans eller fullständigt rim, som förekomma inströdda uti en text med prosaform. Språkrimmen gifva den prosaiska framställningen en viss poetisk lyftning. Synnerligen vanliga äro språkrim i de forna lagarna. Ex. med allitteration, Vm. II M. XI: *Varþær uaggo barn dræpit meþ **h**arms **h**ænde **þ**æt **þ**riggia ara ær. ællær minna. **þ**æt ær gilt mæ**þ** hundraþ markom* ... eller *warþær* (*man*) *dræpin i garþe. ællær oc swa nær garþe. at han **a**ske oc **o**dde taker til ligge i .lxxx. marcom.* Ex. med assonans, V. II M. VIII, *Varþær man wæ**gh**in oc sla**gh**in i gatom oc hiorþlötom*

i öknom ællær almænningiom kirkio mællom ællær köpunga. hittiz æi bani. þa bötin bolstaz mæn .xiii. markær fore han. Äfven i andra fornskrifter än lagarna förekomma språkrim, och böjelsen för sådana har fortlefvat ända in i det nyare språket, t. ex. konsonantisk allitteration: *med **b**arn och **b**lomma, **f**ara och **f**lacka*, vokalisk allitteration: *ur **a**skan i **e**lden, med **o**rd och **å**thäfvor*, assonans: *fri**sk** och ra**sk**, i f**yllan** och v**illan***. Språkrim i lagspråket äro behandlade i Linds och Wendells ofvan anförda arbeten, de i det nyare språket behandlas i förbigående flerstädes, såsom Rydqvist, Sv. spr. lagar V, 240 f., Lind, Om rim och verslemn., s. 4, och utgöra föremål för en särskild uppsats af Å. W:son Munthe, Språkrim, i Ord och bild 1894, s. 103 f.

Anm. I det fornsvenska legendariet (Cod. bur. och Cod. bildst.) påvisar utgifvaren, G. Stephens, Sv. fornskr. sällsk. saml. IV,2, s. 1314—1323 talrika allitterationer och antager till och med metrisk form för vissa stycken. Metrisk form kan dock svårligen förutsättas på grund af Stephens' oregelbundna allitterationer, utand är allitteration med rätta antagits, synas de allittererande uttrycken böra hänföras till språkrim.

REGISTER.

3 2044 021 109 095

WIDENER
JUN 24 1993
BOOK DUE

